

TARTU RIIKLIK ÜLIKOO
ÜLDISE AJALOO KATEEDER

INGLISMAA TÖÖLISKLASSI
VÕITLUS ELATUSTASEME TÕSTMISE,
RAHU JA DEMOKRAATIA EEST
AASTAIL 1950-1961

DIPLOMITÖÖ

TÖÖ TEOSTAJA: K. KISAND

TÖÖ JUHENDAJA: L. ROOTS

TARTU 1962

SISSEJUHATUS

Suure Sotsialistlik Ortoobriirevolutsioon avas inimkonna ajaloos uue ajastu - kapitalismi kokkuvõetumise ja kommunismi võidukäigu ajastu. Kaasajal, mil Nõukogude Liit on annud järkjärgulisele kommunismiehitamisele ja rahvademokraatiamaad on teinud otsustavaid edusamme sotsialismi ehitamisel, on samal ajal imperialismijõudnud oma loojangu ja hukkamise perioodi. Imperialism on kaotanud paratamatult laagnemisprotsessi tema alustel kuni latvadeni: tema majandusliku ja riigilise nõrga, potüüka ja ideoloogia. See Esimene maailmasõda ja Ortoobriirevolutsioon paniid aluse kapitalismi üldvõidule, Teine Maailmasõda ning teas Euroopa ja Aasia maades toimunud sotsialistlikud revolutsioonid paniid aluse kapitalismi üldvõidule tei

selle etapile, kus praegu on kapitalismi astunud selle kuusi. uude, kolmandasse etappi.¹ See kapitalismi üldkreisi kolmas etapp algas käesoleva sajandi 50. aastate veebruaril, ning tema tähtsamaks iseärasuseks on see, et ta ei arenenud väga keses maailmarõjaga. Kapitalismi üldkreisi uut etappi iseloomustab sotsialistliku maailmasüsteemi võimsus ja rahvusvahelise mõju hoogne kasv, koloniaalsüsteemi aktiivne lagunemine rahvusliku vabadustõukumise hoopide all, klassivõitluse intensiivistumine kapitalistlikus maailmas, kapitalistliku maailmasüsteemi edasine langus ja lagunemine. Maailmaareenil aina rohkem ilmuvad tulevad sotsialismijõudude ülekaal imperialistliku suhtes, rahvijõudude ülekaal sõjajõudude suhtes.² Kapitalistlikud rüügid püüavad tekkimisel olukorvast välja pääseda majanduse militariseerimisega, pealetungiga töolis-

¹ Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programm (vastu võetud NLKP XXII kongressi poolt), T. 1961., lk. 24.

² Moskvas 1960. a. novembris toimunud Kommunistliku ja töölisparteide ühendamise nõupidamise avaldus, T. 1960., lk. 3.

klassi elatusasemele ja demokraatlinele õigustele, koloniaalrahvaste, kui ka oma tööliklassi eksploatatsioonise suurendamisega. Tööliklass omalt poolt võtab tarvitusele abiõnna, et saavutada endale normaalsed elamisitingimused. Sellepärast vapustavad kapitalismi maid alalised klassilahiugud — töölisel võitlevad oma majanduslike ja poliitiliste huvide eest.

Käesoleva diplomitöö eesmärgiks on näidata ühe vanima imperialistliku riigi, Inglismaa, tööliklassi võitlust oma elatusaseme tõstmise eest ja inglise tööliste võitlust oma maa vabimise relvastumise võidujooksu poliitika vastu — nende võitlust rahu ja demokraatia eest, ajavahemikus 1950-1961. aastani. Töö koosneb kolmest peatükist. Esimeses peatükis on antud ülevaade Inglismaa majanduslike-poliitilist olukorvast üldmärgitud ajavahemikus. Inglismaa majandust iseloomustab rahaline-monopolistliku kapitalismi kehv, korduvad ületootmisvõibid, müügituru kitsenemine ja sellest tulenevalt varuosusele teravnenimine teiste imperialistlike riikidega.

Inglismaa poliitiline võim on suu-
kapitalistide käes, kes kannavad seda
monopolistide huvi kaitseks nende
võitluses kolossaalsete kannu-
tanu eest. Kannu-
tanu suurendamine
eesmärgil suurendavad inglise mo-
nopolistid töölisklassi eksploatatsiooni,
püüavad peale tungida tööliste elu-
kustamule ja reaalpalgale. Inglise töölis-
klass omalt poolt vastab sellele suure-
nenud streiki võitlus ja suurenenud
majanduslike kui ka poliitiliste
nõudmistega — selle inglise töölisklassi
võitlus rajatamine angi ratsud käesole-
va diplomaatse seisega peatunud eesmärgis.
Kolmanda peatunud on näidatud
inglise rahva võitlust rahu ja demokra-
aati eest; selle võitluse pidevat ja
tõunepoolist arengut. Olulist tähtsust
on püüdnud osutada Suurbritannia
Kommunistliku Partei* tegevusele, tema
juhtivale osale inglise tööliste poliiti-
lises, majanduslikes ja rahu eest pü-
tavas võitluses.

Töö kirjutamisel on võetud aluseks

* Suurbritannia Kommunistliku Partei = SKP

näisugused dokumentid, nagu Nõukoguade
Lõude Kommunistliku partei programmi
ja Suurbritannia Kommunistliku Partei
programmi „Britannia tee sotsialismile“¹
Need kaks dokumenti on ära kasutatud
näisuguste seisukohtade selgitamisel, nagu
Inglismaa areng kapitalismi üldarvusi
3. etapil ja Inglismaa tuleviku perspek-
tiiv - jõuda sotsialismile. Seal mainitud
dokumentide on töö kirjutamisel kasu-
tatud veel Moskvas 1960. a. novembris
toimunud kommunistlike ja töölispar-
teide esindajate nõupidamisel avaldust,
Suurbritannia Kommunistliku Par-
tei XXVI kongressi (toimus 1959. a. märtsis)
materjalile². Üheksa märgitud doku-
ment annab suurt tähtsust Inglis-
maa töölislaste elatustasest pünda-
tavate probleemide käsitlemisel. SKP
XXV (toimus 1957. a. aprillis) ja XXVII (toimus
1961. a. märtsis) kongressi kohta näivaid
küsimusi käsitlevaid ajalehteid ja ajakir-
jade järgi.

¹ „Путь Британии к социализму“, Программные
документы коммунистических и рабочих
партий капиталистических стран Европы, М. 1960

² XXVI национальной съезд коммунистической
партии Великобритании, М. 1959.

Peale mainitud dokumentide
on töö kirjutanuisel kasutatud SKP
peasekretäre J. Gollani mõningaid
lõid ja artikleid, millest tähtsam on
„Suurbritannia poliitiline süsteem“¹, Nõu-
kogude ajaloolase Tuhhanovski monograa-
fiat „Inglismaa uusim ajalugu“, mis annab
väga ulatusliku ja selge ülevaate Inglismaa
arengust 1918. aastast kuni 1957. aastani; nõu-
kogude kaadran torina tööd „Inglise
leidjumeerid ja töölisklassi võitlus teges-
uslikuse eest“², mis andis hulgaliselt fan-
tilist materjali töölisklassi streiki võitluse
kohta, kui ka rahupooldajate võimude
kohta Inglismaal.

Peale mainitud tööde on kasu-
tatud veel teinigi nõukogude kaadrate
lõid Inglismaa kohta, statistilisi kogu-
mikke. Kuna viimaste aastate, veidi
1960. - 1961. aasta kohta pole kirjutatud
suuremaid töid, siis tuli materjal alla
perioodi kohta annendada peamiselt
perioodikast: ajakirjadest ja ajalehtedest.

¹ Днев. Томан, Политическая система Велико-
британии, № 1955.

² В. Т. Тухановский, Новейшая история
англии, № 1958.

³ Д. И. Зорина, Английские Тред-юнионизм и
борьба рабочего класса за свободу действий,
№ 1959.

INGLISMAA MAJANDUSLIK JA POLIITILINE OLUKORD

„Monopolide kujunemine ja kasv toob
enemga kaasa selle, et rühk kannab fi-
nantsoligarchia huvides otsust vahetu ngama
kapitalistliku tootmise protsessi, kes-
taades mitmenegusid majandust regulee-
riivaid abinõusid (üksikute majandus-
kavade rügistamine, suvete riiklike tel-
limuste ja mitmeneguste riiklike toe-
luste andmine)”.¹ Monopolistlik kapitalism
kannab üle riiklik-monopolistlikuks
kapitalismiks, mis oli ette nähtud
juba Lenini poolt, kes märkis, et
kapitalismi arenemine on läinud
edasi kapitalismilt imperialismile,
monopolilt rügistamiskle.² Riiklik-
monopolistlik kapitalism ei aita impe-
rialistlikul rügil nägla pääseda majandus-
likest kaamustest, ei suuda kõrvaldada

¹ NLKP programm..., lk. 24.

² V. J. Lenin, VSTT(Ü)P seitmes ülevenemaaline
(apriilli)konverents, Teord, v. 24, Tallinn, 1954,
lk. 214

tootmis- ega konkurentsiaraskiut.

Tänapäeva imperialistiline riikide vahel toimub endiselt terav konkurentsi- võitlus turude, kapitali rakendamise sfääride ja looraineallikate pärast, mis on omandamisel veelgi teravam ja iseloomu sees kapitalismi võimsa territoriaalse sfääri kitsenemisega.

Riikliku-monopolistliku kapitalismi arendab väsimatu suurekodanuse grup- pide rikkumise huvides majanduse mi- litariseerimist, pööramata tähelepanu sellele, et militarism kurnab rah- vusi, laostab töötavad elanikkonda, kes ägavad maksukoorma ja kasvava elu- kalliduse all.²

Kapitalismi arenemise ebaõhtlus, mis imperialismi ajal on veelgi suu- renenud, mündab jõudude vahekor- da riikide vahel, teravdab neustava- kelisi vastolusid. Kuigi imperialismi majanduslik ja poliitiline küi na sõ- jaline keskus on paigutunud Ameerika Ühendriikidesse, on Ameerika Ühend- riikide kõrval jämedad võhks juhtivaks imperialistlikuks võjks endiselt Inglis- maa.

² NLKP programm, lk. 27.

Teise maailmasõja ajal Inglismaale osaks saanud rahjud olid sundwalt väiksemad, mitte ainult Nõunoguude tudest, vaid, näiteks ka Prantsusmaast. Inglismaa pinnal ei peetud purustavaid lahinguid, ka pommitamisiid tekitasid siin suhteliselt vähe kahju. Inglismaal ei tulnud kannatada ka okupatsioonivõimu all. Kaotanata selle, rahjus inglise imperialismi sõjast majanduslik-politiliselt nõrgenemina. Inglismaa kuluend sõja otstarbeks olid 25,2 miljardit naelsterlingit, tema rügiuõlg oli karvaand 7 247,3 milj. naelsterlingit 1939. a. 21 473,1 milj. naelsterlingile 1945. a.²

Pärast Teist maailmasõda algas maailma koloniaalrõsteeni lagunemine, mis saigi Inglismaa majandusliku nõrgenemine üheks tegevaks. Paljud Inglismaa aruand Lagu-Aarias, nagu India, Birmna, Malaisia, saamitand rahvuslik-vabas-turvõitluse tulemusel Teisele maailmasõjale järgnevail aastail poliitilise

²Ильхановский, Косеймаря отчетная армия, кн. 430.

iseseisvuse^{*}. Alamud koloniaalimpeeriumi lagunemise tagajärjel kaotasid Tuglise imperialistid rida tüütuid loomakaitsealaseid ja müngituge. Ei saa märkimata jätta ka asjaolu, et Teise maailmasõja tulemusena langes kapitalistlikust süsteemist rida maid Euroopas ja Ameerikas, nende hulgas ka Hiina. Nüümsel vägilangemine vähendas aga suurelt kapitalistlike riikide, sealhulgas ka Inglismaa tegutsemisvõimet.

Kapitali vägilangemine oli seni üheks peamiseks vahendiks, millega Inglismaa kindlustas oma koloniaalvõimu. Seid Teise maailmasõjale järgnevatel aastatel nõrgenes Inglismaa rahaline positsioon maailmasuurelt suurelt. Kui analüüsida mündaturit, mis toimused kapitali ekspordis pärast Teist maailmasõda, siis selgub, et Inglismaal puuduvad ressursid kapitali vägilangemiseks. Seini 1949. aastani tegutses inglise kapitalism kui vahendaja, kuna vahendeid kapitali ekspordiks sai ta USA-lt laenu- de ja "abi" näol.[‡] 1945. a. sai Inglismaa

* Tuglise koloniaalimpeeriumi lagunemine jätkus ka järgnevatel aastatel: 1952. a. vabanes Egiptus Inglismaa koloniaalrõlvusest, 1956. a. - Sudaan, 1960. a. saavutasid poliitilise iseseisvuse Nigeeria, Somaali ja mõned teised Tuglise koloniad Aafikas.

‡ 30puna, Annuuikue Tugl-romoonu., lk. 15-16.

Ameerika Ühendriikidelt esimese laenu suurusega 3750 milj. dollarit, mille tulemusel süvenes Inglismaa majandus-
lik sõltuvus Ameerika Ühendriikidest.
1948. a. kirjutati alla inglise-ameerika
lepingule, mille järgi Inglismaa pidi
Ameerika Ühendriikidelt abi saama
„Marshali plaani“ alusel. Inglismaa
analoogseid võttis vastu rida kohustusi,
mille järgi Inglismaa pidi areu-
andma oma majanduslikust tegevus-
est Ameerika Ühendriikidele, peale
selle si tohtinud Inglismaa piilada
kaubavahetust demokraatliku leemi ma-
lega. Seega ameerika abi „Marshali plaani“
alusel vaid suurendas Inglismaa ma-
janduslikku sõltuvust Ameerika Ühend-
riikidest.¹

Inglismaa majanduslik nõrgene-
mine sõjajärgseil aastail sunniti inglise
valitsust otsima üha uusi vahendeid ma-
jandusliku positsiooni tugevdamiseks.
Üheks selliseks vahendiks oli 1945.-46. a.
liberalistlike valitsuse poolt läbi vii-
tud kodanikuud reformid, millest
tähtsam oli Inglismaa pangaja

¹Трухановский, Косвенная история Америки,
к. 443-444.

mõnede tähtsamate tööstusharude rat-
sionaliseerimine. Tegelikult oli see ka-
pitalistliku ratsionaliseerimine, millest
said kasv endised amaanikud, kel-
lele maasõid kompensatsioon, mis tihti
ületas ettevõtte väärtuse. Peale majan-
duslike probleemide tuveldamisel, oli
neude kodanlike reformide, veidi rationa-
liseerimise eesmärges püüed nõrgesta-
da hoogustuvat klassivõitlust Inglismaal.

Pärast sõda võis märgata Inglis-
maa majanduse arengus ka mõningaid
soodustavaid tingimusi: maailmatulene
suurenenud nõudmine tööstussaadus-
te järele, Saksamaa ja Jaapani konkur-
entsi kadumine. Soodustavalt mõjus In-
glise majanduse arengule asjaolu, et
inglise imperialism sai veel suurevik-
kusi raielised kolooniaidest ja kera-
nafta püürkoosladest. Nende, teataval
määral soodustavate tegurite tule-
musena kasvavad ka Inglismaa sterli-
ngireservid 45 milj. naelsterlingilt
1945. a., 1309 milj. naelsterlingile
1957. a.¹ Tänu intensiivsele võidurelus-
lunnile, mahajäänud tööstusharude

¹ Сэм Баркович, Экономическое развитие Ин-
грии в послевоенный период и перспекти-
вы зоре, "Коммунист", 1959, №7, с. 108.

natsionaliseerimisele ja tööstuslami ekspla-
seerimisele, suurenes sõjajärgsel perioodil
Inglismaa tööstustoodang. Tootmise
kannatavus peamiselt nn. „uute töös-
tuskarude“ areel, mis olid seotud
eksportsi ja sõjatevalmistamisega (ke-
emia-, elektrotehnika-, auto ja lennuki-
tööstus).

Kuid endiselt püüis Inglismaa
rahalistes raskustes, mida aitas nõu-
dõrva parandada imperialistide poolt
alustatud sõda Koreas 1950. aastal.
Sõja lõttu suurenes järelt nõudmine
sõjalis-strateegilise looraine järele, mis
lõttu Inglismaa sai suurendada oma
dollarivarusid. Kuid tegelikult oli see
finantsolusõrva parandamine väga lühia-
jaline.²

Et parandada maksibilanssi,
otustarid valitsevad ringkonnad suuren-
dada ulatõige kaupade ekspordi Inglis-
maalt. 1951. aastaks eksporditi Inglis-
maalt kaupu £ 580 milj. naalsterlingi
väärtuses - see oli 79% võrra enam kui
1938. a. Tulemuses oli Inglismaa osa-
tähtsuse tõus kapitalistliku maailma

² М. Пухановский, Новейшая история Англии,
т. 446.

eksports 7,41%-lt 1945. aastal 9,58%-le 1951. aastal. Kuid tegelikult ei toonud see paranemist, kuna laenuvõrd eksport ei muutnud süsise ratta importi. 1951. aastal ületas impordi väärtus 461 milj. naelsterlingi võrra eksporti väärtust.¹ Kuid inglise imperialistidele keenis tööstussaaduste ekspordi pideva suurendamise ette kaunis müügiturgude leidmise pärast, kuna sõjajärgsetel aastail olid imperialistlike riikide müügiturud suurevalt kitsunenud. Võitluses turgude pärast algab imperialistlike riikide vahel tihke võitlus, misjuures sõjajärgsetel aastail kujunevad peamisteks konkurentideks Inglismaa ja Ameerika Ühendriigid. Kuigi inglise imperialism oli nõrgenenud, polnud ta veel nii nõrk, et oleks oma monopoolse kohta maailmaturul loovutanud ilma võitluskita ameeriklastele. Kuid vaatamata pingutustele, pidid inglise imperialistid juba 1954. aastaks loovutama oma esinoha tööstussaaduste turustamisel maailmaturul Ameerika Ühendriikidele.² Juba 1950. aastast alates

¹Трухановский, Коси́нский и другие. Англии, кн. 447.

² „Коммунист“, 1959, №7, кн. 110.

hakkab Inglismaa maailmaturul nõh-
kama uusi konkurente: Saksa Föderaa-
tiivset Vabariiki^x ja Jaapanit. SFV töös-
tuse kiirest kasvust annab tunnistust
järgmine näide: kuni 1954. aastani
omas Inglismaa kapitalistliku maai-
lma tööstustoodangus teit kohta (1954.a.
moodustas Inglismaa tööstustoodang ka-
pitalistliku maailma toodangut 9,0%),
kuid juba 1955. a. jüdi ta sama teise
kohta loovutama SFV-le (Inglismaa
osu kapitalistliku maailma tööstus-
toodangust moodustas 1955. a. 8,5%,
kuna SFV osa 1955. a. moodustas
9,3%).¹

Võitluses Inglisele põrvalt ameerika-
lastega, omasid inglased kaotud elikiid,
kuna neil oli keegi pidada kaubavahet-
ust agraraumaadega, sest Inglismaas
on suurim taiduaineiid siinvedelav üm.
Kuiid ka ameerika monopolistiid oli
elikiid, kuna nende kaubad olid
odavamad, peale kllle omasid ameerika
tõhendüügid Inglismaa üle majandus-
likuu võimuu. 1954. a. keelaid ameerika

^x Saksa Föderatiivne Vabariik = SFV.

¹ Экономика капиталистических стран,
И. 1959, в. 67.

ühendriigid veelkordalt „Maas kals plaami“ alusel toetust saavail riikidel kasvava hetul Nõunogude liidu ja rahvademokraatiamaadega, mistõttu Inglismaa püüas oma kaupade ekspordi sobialisimaadega, tulemusel oli Inglismaa kaubakäibe vähenemine demokraatliku leega 1951. aastaks 6 korda, võrreldes 1937. aastaga.¹ Seega Inglismaa valitsevad ringkonnad isoleerisid end ise surust, mis oleks võinud vastu võtta suurel hulgal inglisi kaupu.

Tuues võitlus Inglismaa ja Ameerika ühendriikide vahel kujunes foovaineallikate järel, mis teavnes valgi seors võidulevastumisega. Ka alles võitluses löid ameeriklased oma pealmevit. 1937. a. kontrollis ameerika kapital 40,2% maailma naftatoodangust (jale arvestatud USA teavitööriiumil leiduvat naftat) ja Inglismaa - 34,6%, kus 1951. a. kontrollis ameerika ühendriikide kapital juba 53,8% naftatoodangust, kuna Inglismaa ainult 23,4%.² Võitlus nähe suure imperialistliku ringi

¹ Мпyxановекун, Кобеймава неопува Америк, лк. 495-496.

² Sealasmas, лк. 496.

vahel näib ka teiste loomade allikate, nagu: vask, liina, vasaan, kantsükid, järeast. Selles majanduslikus võitluses kannab pidevalt ameerika ühendriikide osa, kusjuures ameerika ühendriikide tööstusvõime, kui ka kapital tungivad üha enam Inglismaa kolooniatele, vürstidele ja dominioonidele. 1952. a. ületas USA eksport Inglismaa kolooniatele ja dominioonidele enam kui poolt Inglismaa ekspordi ühise maadest.¹ Eriti märgatavad on ameerika kapitalimahutused Kanadas, kus nad 1954. a. moodustasid Kanada välismaistest kapitalimahutustest 77%, samal ajal Inglismaa mahutused moodustasid 17% üldisest summast.² Austraalia välismaistes kapitalimahutustes suurenes ameerika ühendriikide osa 1953.-54. a. kuni 51%-ni.³ Üha tähtsamat kohta hakkavad 50. aastate algul omavahel USA kapitalimahutused Inglismaal endal. Ameerika investeeringud Inglismaal kannavad 847 milj. dollarit 1950. a. kuni 1420 milj. dollarini 1955. a. (veidi kütte

¹ Тамара Даст, Крузе Трптанум и Трптаненкоу ии не пун, и. 1959, лк. 186.

² Сеабамар, лк. 189.

³ „Коммунист“, 1959, № 7, лк. 111.

oli ameerika kapitali tung inglise au-
toteostusse, kus ta on muutunud valit-
suks).¹

Eelpool märgitud võib järelda-
da, et 50. aastate esimesel poolel siive-
nes Inglismaa majanduslik arege-
nemine, võrreldes Teise maailma-
sõjaajaga perioodiga.

Käesoleva sajandi viiekümneu-
daste aastate keskpaiku astus impe-
rialism kapitalismi üldeni kolman-
dame etappi. Seda aega iseloomustab
kapitalistliku arengu ebavõrdsus siive-
nemine, koloniaalsüsteemi kiire la-
gumine, kaks maailmasüsteemi jär-
dule vahetava muutumine sotsialis-
miks saamas. Kuid samal ajal impe-
rialismivastuolude kasvamisega
on toimunud reaktiooni ja imperia-
lismijõudude konsolideerimine, mille
eesmärgiks on juustada kogu sot-
sialismile ja rahvusliku vabastusliiku-
mine.

Uut imperialismivastuolude sta-
diumit iseloomustab USA domineeriv
seisund ja SFV militarismi taas-

¹ „Kommunist“, 1959, N° 7, lk. 111.

Swind. Samal ajal toimub Inglismaa ja Prantsusmaa pidev tahajlaenuile tõrjumine. Nii näiteks oli 1957. a. USA osa maailma tööstussaaduste ekspordis umbes 25%, Suurbritannial - 18%, SFVL - 18,4%¹.

Et tagada suurkapitalistide väikesele grupile kõrgeid kasumid, suurendab Inglismaa sõjateostust. On küllaldane kui märkida, et Inglismaa sõjalised kulud viimase 11 a. jooksul moodustavad 16 miljardit naalsterlingit, mis ületab 2,5 korda Inglismaa tähtsamate tööstusharude kapitalimahutust.² Kui vahendid, mis kulutatakse mõttele võidureldastumisele, jaigutada rahuliku iseloomuga majandusharudele, siis oleks võimalik sundvalt suurendada tööstusliku toodangu kasvutempot kui ka rahvusliku tulu kasvu. See aga tähendaks, et kasvaks ka Inglismaa kaupade konkurentsivõime välisvõrgudel.

1956. a. kostati inglisi - prantsuse militaristide poolt agressioon

¹ „Kommunist“, 1959, N:7, lk. 110.

² E. Xeeun, „Militarizm u boennoe konvergentsie Anriinu“, „Mirovyye sotsialisticheskiye sily“, 1962, N:1, lk. 107.

Egiptuse, lootuses parendada nii ma-
janduslikku kui poliitilist olukorda.
Kuid tegelikult olid tulemused hoopis
vastupidised, suurenes Inglismaa ja Prant-
sima majanduslik sõltuvus USA-st.²
Halvenes Inglismaa majanduslik kui
ka tööstuslik olukord. Eriti kannatas
Inglismaa valitsuse dähis- ja kera-Ida
poliitika pärast inglise autotööstus,
kuna Inglismaa on pidevalt naotanud
kontrolli naftapiirkondade üle. Nafta-
pudetus aga loob amaroolda taeistusi
autotööstusele. Kui vaadelda inglise
autotööstuse arengut, siis tõi väljendub
väga hästi kapitalistliku tootmise anar-
hia. Sõjajärgseil aastail saavutas au-
totööstus uelise ulatuse, et hakkas väga
tugevalt mõju avaldama teistele auto-
tööstusega lähedalt seotud tööstustar-
udele. Olukorras, kus autotööstust tabas
kriis, kaotas kriisid ka teanoot-
mises, kuna vähenes nõudlus teer-
järele. Kriisi olukorras inglise auto-
tööstuses iseloomustavad järgmised
andmed: 1956. a. vähenes autotööstuse

² Экономическое положение западных
Европейских стран, М. 1958, т. 13.

toodang 40%, võrreldes 1955. aastaga.² 1958. - 59. a. õnnestus inglased mõnevõrra suurendada oma portsiione nafta, keegeriõluautode-, alumiiniumi tööstuses, kuid mitte rauas.³ Samal ajal oli endiselt vähenenud nõudmine traktorite ja kommertsautode järele.³ Ning juba 1959. a. kemel selgus, et inglise autotööstus jüdi loovutama oma kile koha kapitalistliku maailma autotööstuses lääne-Saksamaale.⁴ Autotööstuse rasket olukorda iseloomustab ka fakt, et inglise autotööstuse võimsus on kaotatud 1961. aastal vaid 40-45%.⁵

Toodangu vähenemine autotööstuses on ainult poolt kutsunud enile rahutused teistes autotööstusega seotud tööstusharudes. 1958. aastat märgitakse teatav toodangu langus enimes kvartalis 1%, teises -10% ja kolmandas juba 16% võrreldes 1957. aastaga.⁶

² Экономическое положение, lk. 97.

³ С. Магдобенни, Будущее промышленности в "Деловом управлении", 1959, № 45, lk. 10.

⁴ "Rahva Hääl", 15. okt. 1959.

⁵ "Rahva Hääl", 22. aug. 1959.

⁶ "Rahva Hääl", 24. märts 1961.

⁷ "Rahva Hääl", 15. okt. 1958.

1958. a. Londonis üliõpilaste kes, märkis peaminister Macmillan, et väliskaubanduse enimexas ülesandeks on hoolitseda selle eest, et inglise tööstus saaks suurendada oma toodangut välis-turgudel.¹ Kui nüüd vaadelda olukorda kaubanduses, siis näeme, et eriti teravalt on vähenenud inglise kaupade eksport Lääne-Euroopa riikidesse. 1958. a. enimexl poolal vedas Inglismaa Lääne-Euroopasse 13,7% vähem kaupu kui 1957. a. samal ajal.² 1959. a. teib Inglismaa katselid suurendada oma eksporti, kuid juba 1960. a. selgub, et inglise ekspordi osatähtsus kapitalistlikus maailmas ekspordis on langenud 16,8%-le 1959. a. 15,4%-le 1960. a. III kvartalis. Samal ajal suurenes USA ekspordimarkt kapitalistlikus maailmas ekspordis 21,3%-le 1959. a. 22,5%-le 1960. a. samas ajas.³ Ekspordi vähenemisele usameb tööstustoodangu langus. 1957. a. võib märkida kaardiovastuvõtjate, televiisorite, grampliitide, pempereusmasinate toodangu langust.⁴

¹ B. Maibub, Annuua u kontinent, "Koboe õpennä", 1961, N^o 10, lk. 5.

² "Rahva Hääl", 15. okt. 1958.

³ A. Cegun, O kēnu gymatomu b Manuēctipe, "Koboe õpennä", 1961, N^o 5, lk. 7.

⁴ Экономические новости, lk. 97.

1958. a. septembris lauges sõltoodang võr-
reldes 1957. aastaga 4,5% võrra, laeva-
ehitustehastes ehitati 30% laeva vähem
kuu 1957. a. Samal ajal on tellimused
mööblitööstuses vähenenud 20%. Koo-
mitist kriimilab üle Inglis tekstiil-
tööstus: 1958. a. lauges puuvillan riide
tööstus 9%, villan riide tööstus 14%
ja kunstriide riide tööstus 16% võrra.
Need on vaid väiksed andmed, kuid
võib märkida, et langustendents on
ka teistes tööstusharudes. Muidegi ei saa
ütlelda, et Inglismaa tööstuses toimub
absoluutne kriis või tagasiviivus.
Tegelikult toimub ka siin areng, kuid
võrreldes sotsialistlikes riikidega, on see
väike. 1948.-1960. a. suurenes riigi töös-
tööstusliku indeks ainult poolkord kor-
da¹.

Peale 50. aastate keskpaika muutus
SFU, tööstuse funktsioonid arendamise
tulemusel, Inglismaale viiti tugivõrk
konkurendina. Peab märkima, et Lääne-
-Saksamaa osatähtsuse tõus vastavõr-
gudel on Inglismaale viiti ohtlik, kuna

¹ „Rahva Hääle“, 15. okt. 1958.

² „Rahva Hääle“, 24. märts 1961.

kuna väliskaubanduse struktuur saanud
väga paljus Inglismaa ekspordi ja im-
pordiga. Ning paljud inglise majandus-
teadlased ja äriingimondade esindajad
tunnistavad, et nad kardavad Inglis-
maa väliskaubanduse vahetus hõlda-
ohtu just Lääne-Saksa monopolide
poolt.

1958. a. jaanuaris selgus, et emaa-
koondelt ajaloos on inglise laevaühitus-
koostus suutnud Lääne-Saksamaa
poolt kolmandale kohale.¹ Ka tööstuskau-
pade ekspordis ja autotööstuse suviti
Inglismaa Lääne-Saksamaa poolt
kolmandale kohale. Pidevalt suurenevad
Lääne-Saksa kapitalivalutused Briti
impeeriumi maades. Samu-samu-
mull tõrjub SFV väga inglise kaup
Prantsusmaa, Belgia, Hollandi, Itaalia
turgudele. Saksa monopolistid loövad
inglasi kelmuste kiirema täitmise ja
odavamate hindadega. 1953.-57. a. kes-
kand inglise kaupade hinnad 10%,
Lääne-Saksa kaupade hinnad 3% võrra.
Turgude ootimised jäävad inglise

¹ „Rahva Hääle“, 26. aug. 1959.

² Sealsamas.

kapitalistide kaubanduslikud ringkonnad, mis enam peatuma Nõukogude Liidul ja rahvademokraatiamaal. Võib märkida, et viimast ajal on suurenenud Nõukogude Liidu ja Inglismaa kaubavahetus. 1958. a. vahetati mainitud maade vahel 874 milj. rubla väärtuses kaup, 1959. a. juba 1 miljard 26 milj. rubla väärtuses, 1960. a. 1 miljard 200 milj. rubla väärtuses.² 1959. a. sõlmiti Nõukogude - Inglismaa viilaastane kaubanduskokkulepe, milles märgiti, et kahe maa kaubavahetuse laiendamise ühes tähtsamaks mooduraks on Nõukogude kaupade, sealhulgas nafta ja naftasaaduste ulatuslikum importimine Inglismaale.² 1961. a. märkis inglise kaubandusminister, et kaubandus sotsialismiigaadega moodustab vaid 3% Inglismaa üldisest kaubavahetusest, ning, et see on väga väike protsent sellest, mida on võimalik saavutada.³ Nii Nõukogude Liit kui ka Inglismaa on arvamusel, et kaubavahetus on võimalik suurevalt suurendada. Rida

² „Koboe Spress“, 1961, №5, lk. 8.

² „Kodumaa“, 7. juuni 1961.

³ „Rahva Hääl“, 13. juuli 1961.

majandus- ja poliitika tegevuse arengud, et sellise raskenduse arendamine soodustab suhte arengut 2 riigi vahel ja pehmendada rahvusvahelisi pinget.

Kuna kaasajal toimub pidev tehnika täiustamine, siis ka Inglismaal juurutatakse tootmisse üha mitu tehnikat, toimub tööstuse koondamine ja automatiseerimine, millele kaasuvad kaotuvad ületootmiskvüürid ja pidev tööpuudus. Sõja järgseil aastail on Inglismaa üle domineerinud kolm kriisipilist ületootmiskvüüri: 1948.-49., 1953.-54. ja 1957.-58. Need kvüürid on olnud kindlalt väiksemad kui enne sõda, kuid sellest on nad palju sagedasemad - iga 3-4 aasta tagant (enne sõda iga 7-10 aasta tagant).¹ Alates 1959. a. algusest jätkus Suurbritannias majandusliku langus, mis algas 1958. a. Ja kuigi 1959. a. suvel majandusliku mõnevõrra elavnes², siis juba 1960. a. kevadel see lõppes ning Inglismaa sattus uuesti majanduslikesse raskustesse.³

¹ В. Кукраков, Будора непер Аннуеи, М. 1961, л. 4

² Энереогуик БСЭ, М. 1960.

³ Энереогуик БСЭ, М. 1961.

Samal ajal kui Inglismaa ma-
janduses võib märgata pidevat lan-
gustendetri, ei tähenda see sugugi, et
suurkapitalistide kannuol kannatavad.
Nümsel 10 aasta jooksul, mil reu-
vatuvid on nõudnud olund, on suur-
kapitalistide tulud kannanud rekord-
liselt.¹ See amaroada annab tunnis-
tus ekspluatsiooni suuenuuist ja
elualiduse tõunst. Suurbritannia
kommunistliku Partei programmi
õeldaks: „Enamus Britannia tootli-
kest ressuridest: maa, kand, laavad,
on kaasajal väikes arvu rikaste ini-
meste käs. Teigi tööstus nationalise-
ritud kannud maesavad kannuol
ama eudistele amansile.”² Inglismaa
kommunistid märgivad, kelles, et
välja jääda Inglismaad tabanud
majanduslikest kannustest, tuleb kosta-
da sotsialistlik nationaliseerimine, tuleb
suuenuada maa tootliku võimust
ja põllumajandust une tehnika baasil,
kusjuures tuleb säilitada kõrgevali-
teidid kannetööstuse tooteid, mis ama-
vad väliskand laialdast nõudmist.³

¹ Иван Дай, Рыба и гинь британский ирег-ромонизм,
„Нобое спена“, 1961, № 31, к. 11.

² Трораууине гокуненте, к. 28.

³ Seal samas, к. 51-52.

Inglismaa - see on kapitalistlik riik, kus mitte ainult majanduslik võim ei ole kapitalistide kätte, vaid kogu riigiparvlaat, mis väljendab kapitali võimu ja teenib kapitalistlikku ühiskondlikku heaolu.

Inglismaal valitseb kaheparteiline süsteem, kuigi tegelikult on olemas neli parteid. Kuid kommunistlikel parteil pole esindajaid parlamendis ja liberaalide osa parlamendis vähenes pidevalt (1950. a. parlamendi valimistel said liberaalid 9,1%¹, 1959. a. valimistel 5,9% võrdhääletest²). Kõikides kaheparteilisest süsteemist Inglismaal, mõeldakse parlamenti, kus on esindatud kaks parteid: konservatiivid^x ja libeeristid^{xx}. Konservatiivne partei on Inglismaa monopolistliku kapitali kõige reaktiivsemate ja agressiivsemate ringkondade partei. Kon-

¹ III pykanoBennii, Konepuaae ueioyuaa Anpuaa, lk. 544.

² Encyclopaedia БСЭ, M. 1960.

^x konservatiivide partei tekkis 19. saj. keskel fooride parteist ja kujunes suurkapitalistide parteiks.

^{xx} Libeeristlik partei tekkis 1900. a. nitmenuguste ametiühingute ja töölisühenduste baasil. Tõukimud partei kujutas endast töölisparteid, mille kaudu said ka tööliid saata oma esindajad parlamentis.

suwatuwete partei pole partei selle sõna
tavaline mõtte, vaid kohaline kodan-
line organisatsioonide koalitsioon. Iga
uimigune organisatsioon tähendab endas
koduline ringkondade esindajaid, kes
wõitlewad erasomandi säilitamise
est, koloniaalse wõimuse ja tööliste
eksploateerimise suurendamise est.¹

Libaristliku partei, mis tekitab
töölisparteiina on kaasajal tegelikult
kõnnewatimise partei pahempoolseks
tõuaks, mis saab endale lemmärgis töö-
liste ja kapitalistide wastuolude waigis-
tamise. Tegelikult pole libaristide par-
tei juhid, olla kommunistid ja ka-
pitalistid wahel, mitte midagi muud,
kui suure kapitalistide huwe kaitsena
polütika jätkamine. Rääkides libaristi-
kust parteist, peab ilustingimata mär-
kima, et libaristide partei leiad wandid
on alati pahempoolsemad kui nende
juhtkond, kuid siiski wõivad need
anna pahempoolset ilmutada, kuna
sellisel juhul wõivad sattuda libaristi-
side partei juhtkonna representatsioonide alla.

¹ Клеппа соб, Введоп непуг Аннуеи, lk. 11.

² Трехановени, Ковеймане неформ Аннуеи,
lk. 535.

Suurbritannia Kommunistlik Partei^x on ainsane, tõeliselt proletariaadi huve vart-
jendav partei. Inglia kommunistid
peavad oma ülesandeks juhtida tööliste ma-
janduslikku kui ka poliitilist võitlust.
Kuid selleks, et see töölistele võitlus ta-
gas edu on vaja saavutada täielik äht-
sus töölistele hulga vahel võitluses
kapitalistide vastu. Töölisklassi üht-
sus saavutamise nimel toetab ja innus-
tab SKP^{xx} parempoolset lühimist liboris-
tide parteis ja ametiühingutes.

Tuue maailmasõda sai unustat-
suni Inglismaa klassijõudude vahenor-
da. Mõneks ajaks vähenes konservatiivide
mõju ja tugunenid liboristid. Soja lõpus
võis märgata ka kommunistliku partei
mõju suurenenist, avalust karmu ja
tõdedamat sidet massidega. Parempoolsete
kondentrite tugunenist annab tun-
nistust 1945. a. toimunud parlamendil-
valimistel, kus enamik saavutand lib-
oristid. Liboristide partei huve võit
on selatav sellega, et nad võtnd oma
valimisellseks programmi rida õhusid,

* Suurbritannia Kommunistlik Partei moodu-
tati 1920. aastal Briti sotsialistlikus parteis ühine-
mist tulemusel Lõuna-Walesi ja mõnele teise
sotsialistlike organisatsioonidega.

xx Suurbritannia Kommunistlik Partei = SKP

mis kajastand otseelt laisale rahvakut-
kade huve, nagu rahulikku välispoli-
tika arendamine ja sõbralike sidemete
pidamine Nõunoguole tüduga, lei si aga
liboristide lubadus, üles ehitada sot-
sialism Inglismaal?

Kuid kumartaan võimaliku
tulenusena ilmusid ikka selgemalt,
et need liboristide valimisõlsed lu-
badused olid demagoogilised. Nende poolt
täbi üüded nationaliseerimine oli
kodaulin nationaliseerimine, mille
tulenusel ei toimunud mingid olu-
lin muudatusi kapitalistlikus ühis-
konnas. Ja kuigi liboristid püüdsid
näidata, et nende poolt teostatud re-
formid tagavad Inglismaale uue
sotsialistliku korrja - demokraatliku
sotsialismi kehtestamist, oli rahvas juba
mõnartaan liboristide võimaliku jä-
rel veendumud, et liboristid petid
rahvast.

Kuigi liboristid olid lubanud
arendada rahuvaremastavat välispoli-
tika, sõlmiti 4. aprillil 1949. a. Ameerika
ühendriikide ja Inglismaa algatusel

² III pyxanobemii, Koveimura uetopua Anrumu,
lk. 434.

läännevõimide sõjalis-polütiline Põhja-
-Aatlantide pakt, mis kujutab endast
Nõukoguole tüde ja rahvademokraa-
tiaaegade vastaste sõjaliste lepingute
sõlmimist.² Kuid ei rahvapälistamine
ega ka militaristliku majanduse
arendamine ei aidanud liberaalset
parteid Inglismaal võtja võta majan-
duslike ja poliitiliste raskustest.

1950. a. parlamendivalimistel sa-
aumatud liberaalid said minimaalse
enamuse, mis näitab, et rahvas, kelle
laotus liberaalide valitsus oli petnud,
jõrkolus enamuses konservatiivide par-
tei poole. Kuid ka 1950. a. valitud parla-
ment ei muutnud tema poliitilise mudatuse
Inglismaa rahvusvahelise kui ka sise-
mise olusorda ja 25. oktoobril 1951. a.
seimendel moodat parlamentid.
Nü konservatiivide kui ka liberaalide
valimisprogrammid ei erinevad
oluliselt teineteist. Liberaalid ei tõst-
nud enne mingit poliitilist programmi,
mis oleks kajastanud rahva vajadusi
vaid võtanid sillele, et teistes maades
on elatustase madalam kui Inglis-

² В. П. Яковлев, "Голландия и Европа",
№ 491.

³ 1950. a. parlamendivalimistel saamatud liberaalid
minimaalse ülevõidu.

maal. Salimiskandjamaia lõpu püüdnud
nii konservatiivide kui ka liiboristide
partei liideid tõmmata wane enola
poole rahu küsimuse positiwse lahenu-
daniuga.³

Kommunistlik partei püüdis takis-
tada konservatiivide wõitu, kuna nende
wõit oleks tähendanud reaktiivse wõbe-
nenist Inglismaa wälis- ja niipotiitina.
Kommunistid kutusid häälutama
liiboristide poolt ning nõudma uue-
delt järjekindla rahupoliitika läbiwi-
mist. Kuid waatanata kommunistide
pingutuste, saawutand 1951. a. parla-
mendivalimistel konservatiivid enamuse.
Wõidusaawutamise peamiseks põhjuseks
oli ajaolu, et Inglismaa laiad ring-
konnad, alles pütnud liiboristide tege-
wusest, pöördunud konservatiivide poole.

Waatanata uuele valitsusele jäi
Inglismaa majandusliku olukorred eu-
diselt raskes, konservatiivid ei suutnud
suna majandusellu positiwseid muu-
datusi, waid hoopis warku pidiist — 1953-
-54. a. toimus järjekorralne wõle tootmis-
wõis. Konservatiivid püüdnud liidra olu-

³ III pyxanobekni, Koblewamaa uetopuue Annum,
lu. 543.

korvast väljapääsmi parlamendoli enne-
tähtuusse laialisaatmisega. Need vali-
mised kuulutati 1955. a. 26. mail¹

Alamud valimiseloses kannapa-
mas raudis SKP endale eesmärgis
silgitada rahvale konservatiivide ja
parempoolsete liboristide tegeliku ole-
muse ja näidata, et nii konservatiivide
kui ka parempoolsete liboristide poli-
tika tegelikus eesmärgis on sõda
ettevalmistava majanduse arendamine.
Samuti näitavad inglise kommunistid,
et liboristide parempoolse juht-
kond ei ole sugugi huvitatud iseatu-
selt, konservatiivide vastu suunatud
tegevuse arendamisest, kuna liboristi-
ku partei parempoolse juhtkonna poli-
tika ei erine oma põhiliste sihtsiht-
ade poolest konservatiivide omast. Nii
ka rahvas tahab rahu ja ellu, et tõmmata
enda poole läinud rahvakulki räägivad
mõlemad parteid rahust, kuid „rahust
jõupontsioonilt“ ja näidavad, et rahu
on võimalik hoida vaid kelvade abil.²

Nii konservatiivid kui ka libo-
ristid pingutavad jõude, et tõmmata

¹ „Rahva Häääl“, 20. mai 1955.

² „Rahva Häääl“, 1. mai 1955.

enda poolt valijate enamusel. Mõlemad
parteid, kaades, et Inglismaa rahvast
kuvitab kõige enam rahvaste julgeoleku
probleemi põhitõve lahendamise, pöör-
duvad selle küsimuse juurde. Eriti an-
tiivõimud olid konservatiivid, kes andsid
hulgaliselt lubadusi rahu säilitamiseks.
Näiteks, erinevas and valimiselehel
koosolekul, märkisid tolleaegne pea-
minister Eden ja välisminister Mac-
millan, et nad teavad kõrvõimala-
ne jõupingutusi nelja suuremgi nõu-
pidamise kokkuvõttes, mis ann-
tataks rahvaste julgeolekut pöörduta-
vaid probleeme¹. Konservatiivide antu-
ne agitatatsioonitöö kandis tulemusi, kuna
nad saavutasid valimistel võidu, kuid
võrreldes 1951. a. valimistega, said nad
1955. a. umbes 500 000 häält vähem, see
andab näha, et paljud endised
konservatiivide pooldajad olid hakanud
kahtlema konservatiivide poliitika õigsuses.²

Iseloomustades libeeristide partei
koostamisi põhjuri, märkis SKP, et vas-
tutus konservatiivide võidu eest vali-
mistel, laab libeeristide juhtkonnal,

¹ „Rahva Hääl“, 24. mai 1955.

² „Rahva Hääl“, 31. mai 1955.

kuna kommunistide arvates ei olnud
liiboristide partei tundeid kunagi varun
kostanud nii põhimõtte lahedat kampa-
paaniat kui nende valimiste ajal. Kom-
munistid rõhutasid, et liiboristide tüt-
rid on täiesti nõus konservatiividega
nii Inglismaa sise- kui ka välispoli-
tilistes küsimustes.²

Kuigi konservatiivide partei oma
valimiseltses kampaanias püüdis Inglis-
maa elanikkonda uskuma panna, et
sema tegevus eelmõrgus on rahus kind-
lustamine, näitas nende tegevus oma
võimuloleku ajal hoopis vastupidist.
1956. a. alustas inglise konservatiivne
valitsus Egiptuse välist agremiaoni.
1957. - 58. a. teostasid inglise ja ameerika
militaarisid interventiaoni Lähis-
-ja Kesk-Ida. Konservatiivne valitsus
lootis nende agremiivide aktidega välja
pääseda majanduslikest raskustest,
kuid tegelikud tulemused olid hoopis
vastupidilised. 1957. a. algas kriis, mis
süvenes 1958. a. ja veelgi enam 1959. a.
Valitsus vastane rahulolematuse kas-
vas laiaades rahvahulkaades, kui ka

² „Rahva Hääle“, 31. mai 1955.

Inglismaa kodanlikes ringhonnades, kon-
servatiivide partei püüdis tekkimise alu-
korrast leida väljapääsu uute parlamen-
divaaliiniste läbiviimisega 1959. a. 8. oktoob-
ril.

1959. a. parlamendivalimised on
Inglismaa poliitilises elus üheks hilise-
maes sündmuseks. Valimiste eel toimun-
nud valimiskampaniaal oli suure täht-
sus, kuna liberaalide ja konservatiivide
vaidlused peegeldasid nende parteide suh-
tumise keesaja kõige tähtsamate küsimus-
tete: sõja, rahu ja demokraatia probleemi-
dene. Tänu valimiskampaniaale tärkas rah-
vas sügav huvi välisolukorra vastu. Nü
rõhutasid inglise ajalehed, et rahvusvake-
liste suhete probleemid arusaadand vali-
miskampanias kohe, millist uul võt-
man neerandsajandi jaoks ei ole mingi-
tel valimistel olund. Konservatiivide üks
juhtivaid tegelasi Butler ütles ühel oma
valimiseelal mitingul: „Et inimkond
võins ellu jääda, peavad Tola ja Lääs
õppima koos elama...“ Valimiseelal kam-
paniaal anti lubadusi ja valijad ei
unusta neid, vaid nõuavad uenole tähtsust.

Kuna 1959. a. valimiskampania ja 8. oktoobri parlamendivalimiste tulemusel (konservatiivid said 362 kohta, liboristid 257 ja liberaalid 5 kohta), annavad maas elus tähtsat kohta, siis tuleb sinu järele peatuda.¹

Konservatiivide partei hakkas valimisteks valmistuma juba poollist aastat enne nende läbiviimist. Juba 1957. a. juunis ilmusid kõinjal mitmesugusel reklaamidel, mille eesmärgiks oli näidata, et konservatiivide ajal on see parem kui liboristide ajal.² Oma valimisuloses kampanias viitand konservatiivid sellele, et 1959. a. I poolal vähenes mõnel määral tööpundlus (kuud juba 1959. a. II kvartalal hakkas töötute arv suurenema).³ Konservatiivid kannand ära ka 1959. a. veebr. - märtris Maemillani poolt korstatud külastäisgu Nõunogude lütku, väites, et Maemillan tahab sulatada jääd Laane ja Tola suhete vahel.⁴ Konservatiivide käsutuses olid suurel rahalised summad, nende aktivistide hulk ületas 2-3 korda liboristide oma.

¹ Rahva Hääl, 24. okt. 1959.

² Herraod, Bredon nereg Annunen, lk. 40.

³ Edasi, 6. aug. 1959.

⁴ Herraod, Bredon nereg Annunen, lk. 40.

Liboristid omalt poolt ei leidnud vahendeid, millega vastata konservatiivide läbimõeldud valimiskampaaniale, nad olid isegi loobunud oma endistest juhtlõunadest nehtestada sotsialism. Liboristliku partei liidrid ei osutanud õigel ajal vajalikku tähelepanu suhete normaliseerimise vajadusele Nõukogude Liidu ja rahvademokraatiamaadega. Seda näitas ka asjaolu, et nad said ääret võimalus näidata initsiatiivisuhete parandamisel Nõukogude Liiduga. Ka nationaliseerimisküsimustes ei olnud neil ette näha edasist nationaliseerimise programmi laiendamist.² Liboristide ainukeses eesmärgiks oli väärkodandus ja töölislaste mahajätmise küsimuse lüüa poole meelitamine.³ Neil puudus programmi võitlus tööraha eluliste huvi rahuldamise eest, endiselt toetasid liboristide liidrid NATO-d ja selle võidurelvastumise poliitikat — see saigi liboristide kaotuse üheks põhjuseks.³

Ainukeses parteis, kes astus jär-

¹ Херасов, Борбор урег арумеи, л. 41.

² „Rahva Hääl“, 10. veebr. 1959.

³ „Трѣбга“ 11. апр. 1959.

peeninollalt väga rahu ust ja külma sõja poliitika vastu, oli SKP. Oma valimiseelses avalduses märkis kommunistliku partei, et Inglismaa vajab valitsust, kes tõpetaks otsekohe autonoomsele vaatlamisele ja loomisele, luuvidelüks ameerika baasid Inglismaal, taotleks seda, et Lääne-Saksa kindralid ei saaks autonoomsele ja kes vähendas kakendest Inglismaa sõjalisi kulutusi.¹

Need valimiste tulemusena tuli Inglismaal võimalik konservatiivide partei, kes on täielikult vastanduks SKP avalduses iseloomustatud valitsusele. Konservatiivide valitsus tulemus võimalik, annis kogu majanduse militariseerimise süvendamiseks, selleks suurendas ta otseste sõjaliste kuludeks minevaid summasid: 1954.-55. a. moodustasid sõjaliste kuludeks minevad summad 1640 milj. naalsterlingit, 1961.-62. aastaks oli kogu summat suurendatud juba 1656 milj. naalsterlingile.²

Enoliselt on konservatiivide valitsuse

¹ Хемпелов, Бюджетный вопрос Англии, стр. 43.

² "Мировая экономика", 1962, № 1, стр. 140.

välispoliitika peamunaks jäänud sotsialis-
minaade vastu suunatud küllusaõja
poliitika arendamine.

Inglismaa kommunistlikus parteis
üleandeks jääb konservatiivide valitsuse
vastase võitluse arendamine ja konservaa-
tiivide valitsuse tõelise olemise selgi-
stamine.

TÖÖLISKLASSI VÕITLUS ELATUSTASEME TÕSTMISE EEST

Kapitalismi krahutamise eest peetavas töölisklassi üldproletariaas võitluses on abist olulist tähtsust tööliste võitlus oma materiaalse elutingimuste parandamise eest. Töölisklass, võideldes oma elatustaseme eest, võitleb tegelikult kapitalistliku eksploatatsiooni vastu. Ja mida suurem on tööliste võitlusome eksisteerimistingimuste parandamine eest, seda kõrgemini jõuavad nad veendumisele, et ainult majanduslikust võitlusest ei piisa, sest igamuguse töölisklassi materiaalsel olusel parandamine kapitalistlikus ühiskonnas on ajutine. Tööliidud peenduvad, et on vaja kindlalt laiendada muudatusi ühiskonnas endas, et tagada alati üsnil elamistingimusi töölisklassile teevikuna. Just nõtuguse, majandusliku võitluse

tulemusel joonunud tööliselamisteadlik-
kuse kame kotta on Lenin ütelnud:

„Tähtsades elutingimuste parandamist,
kannab tööliselamistihes tihkega üs-
raalselt kui ka vaimuselt ja poliitiliselt,
muutub võimeisumaks hestama oma
suuri vabaduseesmärke.“²

Tööliselamist majandusliku võit-
luse esotsas on kommunistid, kes mo-
biliseerivad töölini oma igapäevaste
huvidete kaitsete, võitlusele elatustaseme
hõstmisele. Samal ajal paljastavad
nad ka reformiste, kapitalistide ääri-
lan, kes müüdates rahva kapitalismi koo-
riale, väidavad, et kapitalism on
muutunud progressiivses. Tegelikult
pingutavad kapitalistid endiselt
jõude, et eksploativida võimaliselt
rohkem tööliselamist, et võimaliselt
rohkem social kantsada töölini kui vahen-
dit kantsirakuste ületamiseks.

Inglismaa tööliselamist võitlus oma
võimjate vastu on kestnud aastakümneid.
Selle võitluse tulemuseks on inglise
tööliselamist sundinud kodanlust seg-
ma üda järelandamisega tööliste du-

² N. J. Lenin, Majanduslik ja poliitiline streik,
Teosid, k. 18, Tallinn, 1953, lk. 66.

noova parandamine. On ju ratalud töö-
päeva pikkust, faktiliselt on lihvitud
laste töö, siin on uued sotsiaalkindlustus,
töölisele on antud potentsiaal (õigused, hea-
kõide, ühingu-, korraldusvabadus).³ Tei-
set külgest kannab kodanlus kõrvu võima-
like vahendeid, et saada tööliselt max-
imaalsid kasumid. kõigepealt püüavad
nad kõrguda järel andumise, mis nad
olid sunnitud tööliklamine tegema,
lühida peale tööliklamine elatusarvude.

Ajal, mil tõund inglise kapita-
listide kasumid, langes tööliste reaal-
sani. 1956. aastaks oli tööliste reaal-
1938. aastaga võrreldes langenud ligi
20%.⁴ Kui võrrelda mõningaid and-
meid kapitalistide kasumite ja tööliste
tööpalka kohta, võib märgata järgmist
pilti. Kui näikes reumatoloogide ette-
võjad said 1957. a. iga tööliste pealt vä-
dalas kasumit 7 naelsterlingit 9 šillingi-
git 5 penni; toiduainete- ja tubakasöös-
tuse ettevõjad 7 naela 5 šillingit
6 penni kasumit iga tööliste pealt vä-
dalas, siis samal ajal meestööliste kes-
mine nädalalõpu oli 11 naela 2 šillingit,

³ Т.А. Хугорцов, Борьба американских рабочих
за восстановление независимого профсоюза и за
март 6 1950-1953 гг. (Антипрофсоюз), М, 1959, кн. 4.

⁴ Sotsialism

naistöölised - 6 naela 12 šillingit.²

Inglise töölised, kelle mügi mada-
las reaalpanus loimus sõjajärgsetel aastail
laagrus, ei leppinud olukorraga, vaid alus-
tand võitlust oma olukorra parandamise
est. Selvaas, millega inglise töölised as-
tusvad oma olukorra parandamise est,
on streigid. Sõjajärgsetel aastail võib
inglise tööliiklami streigivõitlus määr-
gata tõusu, mis annab tunnustust
töölisele krahvile võitlusest monopolist-
liku kapitalismi vastu. Streigivõitlus
Inglismaal läbis Teise maailmasõja
järgel perioodil põhiliselt kolm etap-
pi: esimene 1945-1950. aastani, on
kui klassivõitlus ajutine seisaku aeg
(kuigi ka sel perioodil oli streigivõitlus
kõrgem sõjajärgset perioodist; teine
etapp 1950-1953. aastani, see on
töölisklami ärkamise ja aktiivse tegu-
se juurde mineku etapp; kolmas-
-streigitõukumise arengu etapp algab
1953., 1954. aastail.³

² Dnc. Торман, Что же дальше, М., 1960,
л. 9-10.

³ Хуго Яков, Борьба английских рабочих,
л. 4.

aastad	streikide arv	streikidest osa- võtnud tööliste arv (tuh.)	kaotatud tööpäevad (tuh.)
1938	875	275	1 334
1946	2 205	529	2 158
1950	1 339	303	1 389
1951	1 719	379	1 694
1952	1 714	416	1 792
1953	1 746	1 374	2 184
1954	1 989	450	2 457
1955	2 419	671	3 781
1957	2 859	1 359	8 412 ¹
1959. a. 11 kuu jooksul	1 952	üle 600	üle 5 milj. ²
1960	2 949	819	— ³

Sõjajärgsete aastate streigitõukumise iseloomulikuks joonaks on erinevate tööalade tööliste suure solidaarsus võitluses oma heaolu eest, ja streigid transpordi ja tööstuse nationaliseeritud osades. Omajärgne on ka see, et liberaalide valitus kannatas streikide mahavõtmises sõjaväge, niivõrd siles punktis tundub kaugemale kui liberaalid ja konservatiivsed valitused kahe sõja vahelisel perioodil.

Viitluse elatusarvude tõstmise

¹ Зорина, Английские три-юноны, lk. 141.

² Энергичнее БСЭ, 1960.

³ Энергичнее БСЭ, 1961.

⁴ Тихановский, Неизвестная история Англии, lk. 467.

est amas suurt tähtsust inglise tööliste võitlus valituse tööpalkade kiinnikülmumise poliitika, tööpunduse ja vallandamiste vastu; võitlus tühendatud tööandajate ning nais- ja meeste tööliste võrdsuse töötasu maksmise eest; võitlus korteriprobleemi radikaalse lahendamise eest.

Inglise tööliste hulgas on pidevalt kasvunud nõudmised tööpalka suurendamiseks järele. Nende seas olid suuremas mahus arhitektide ja kaardete tööliste nõudmised 1950. aastal. Laeva- ja maariahitektide ametiühingute konföderatsiooni nõudnud intsid tööleisi nõudmisi tööpalka tõstmise kohta 1 naelsterlingi võrra nädalas. Tööliste nõudmised osustati täita vaid osaliselt: kvalifitseeritud tööliste palga tõsta 11 šillingi ja kvalifitseerimata tööliste palga 8 šillingi võrra³. Tegelikult oli see järelandmine mitmed tühine, et tähtsamates maariahitektuskemurtes hakkis keele üda kohalikus konflikt, millele peremehed vastandid lokautidega, püüdes purustada tööliste solidaarsust.

Sama aasta septembris kaare-

³ A. Kait, *Arhitekti ühingu uurimise tulemused*, M., 1954, lk. 199.

sid rahubured raudteetöölisi, kes nõudsid
palga tõstmist 7,5-15% võrra. Ettevõtteid
ohustand järele anda ja tõsta palga-
sid 5% võrra¹. Kuid see ei rahuldanud
strikijaid ja streigid ning demonstrat-
sioonid levisid kiiresti järele raudteed.
Administratsioon oli sunnitud minema
edastikele järeleandmistele ja palgand
tõsteti 7,5% võrra². Kuid juba 1951. a.
suuks ei olund need saavutused
enam küllaldased, et teine tulla ki-
rest kavava elukallidusega.

1950. a. sügisel alustand striiki
Londoni trükinodade töölised, kes nõud-
sid tööpalga tõstmist. Paremehed püüd-
sid tööliste streigile vastata lokandiga,
kuid see ei saavutand tulemusi ja
ettevõtte omavahel olid sunnitud
kostama järeleandmisi.³

Nend tööliste poolt saavutatud
võidud näitand, et valituse palga-
de minivõlunatamise poliitika oli
1950. aastaks läbi kukunud. Peale
seda küllaltki olulist võitu, mis
saavutati tööliste poolt 1950. a. striikide

¹ Xait, Annuinnoe nropekoroznoe gburenne, lk. 200.

² Sealsamas, lk. 201.

³ Sealsamas, lk. 201-202.

telemurua, algas protestitöökummine sõja ajal saamata võetud ja faaktiselt streiki kuulava „dekreeti 1305“ vastu.² 1950. a. sügisel nõudsid Londoni gaasivabrikute töölised palga tõstmist 4,5 peni võrra tunnis. Töölised lehti ette panna rahuldada palga tõstmisega 1,5 peni võrra tunnis. Vastutas lehtud ette panna alustasid töölised streiki, mis kestis pealinnaga gaasitehaste töölise hulgas. Streigi lõppstaadiumis võttis sellest osa umbes 1,5 tuhat töölise. Valitsus ei suutnud piirata streiki summutada ja vangistand „dekreet 1305“ alusel 10 streikijut.² Kuigi streik lõppes kokkuleppega töölise ja ettevõtjate vahel oli selle tegevikuks tulemuseks kanna rahulolematust „dekreet 1305“ vastu. Londonis loodi mainitud dekreeti vastu võitlemiseks teostatud ametiühingute komitee, mille ülesandeks jäi võitlust organisatsioonine.³

1951. a. veebruaris alustasid streiki sadamataöölised, kes nõudsid tööpalga

² Хуговтов, Борьба американских рабочих, к. 8.

² Хайт, Американское профсоюзное движение, к. 200.

³ Тихановский, Новейшая история Америки, partu Ülikooli Raamatukogu
к. 470. ARHIIVKOGU

miinimumi töstmist 21 Šillingini päevas.
Tälle arreteeriti streigijuhid, dekreet 1305¹
alusel.² Arreteeritute kohtulikuvaimine
vältas üle kahe kuu, mille ajal puhkesid
mitmes kohas protestistreigid.³ Rahva-
masside mood oli kohus sunnitud
streigijuhid õigeks mõistma. Võimsa
rahvalühkumise tulemusel oli valitus
sunnitud 1951. augustis, dekreet 1305⁴
likvideerima³, mille asemel raski sine
dekreet 1376⁴ - tööstuslikest konfliktidest.
Nüüdse järgi vähenes streikide hulk,
kuid täiesti sõda süski ei raotatud.⁴

1952. aastal sotsialdemokraatide
tõunuga eritati inglise ametiühingute
poolt 9 milji inglise tööliste nõudmine
palgatööstuse järele.⁵

Kuni 1952. a. kevadeni polnud
mältooliste seas märgata olulist streigi-
ühkumist. Peale tööstuse nationali-
seerimist paranes olukord,
võrreldes uude sõjajärelise perioodiga. Kuid
sellele vaatamata jäi veel küllalt

¹ Хайт, Английское профсоюзное движение, к. 202.

² Трыхановский, Новейшая история Англии,
к. 470.

³ Хайт, Английское профсоюзное движение,
к. 204.

⁴ Зорина, Английские проф-союзные, к. 133.

⁵ Скалманс, к. 142.

probleeme, mis oleksid vajunud laenu-
misi: maapiimal töötajate mittekuulla-
dane töötam, lüga pika tööpäev. Kuid
olukorra hea parandamine halvas
kaevurite võitlusvõimet.

1952.a. 15. mail tähistab kaevurite
uue võitlusetapi algust. Kaevurid esita-
sid palgatõstmise nõudmise 10% võrra
ja juba juunis juunis järgnes teine nõud-
mine: nõuti palga tõstmist 30 Sillingi
võrra nädalas.³ Sama, 1952. aastat
iseloomustab veel raudteetöölise ja
kvalifitseerimata - ning muunitriipaal-
töölise nõudmised palgatõstmise jä-
relle, mis, et ne vartees hindade tõu-
sule.²

Inglismaa konservatiivne valit-
sus ei oleud huvitatud tööliste
nõudmiste täitmisest ja 1953. a. suvel
nad alustasidki praalungi tööliste
nõudmistele. Keelduti täitmast kaevu-
rite, raudteede transporttöölise nõud-
misi palgatõstmise järelle, annuleeri-
ti kaubandusalal töötavate tööliste

³ Zopuna, Armuükne Tpeq - romonov., lk. 142

² Sealsamas, lk. 143.

poolt saavutatud konkulsi palga-
tõstmise kohta. Töölised amalt poolt
otsustand mitte loobuda oma nõud-
mistest. Puhkendid manitsid kaevu-
rite, autokhate tööliste streiki'd. Teha-
ses „Ford Motor“¹ vastustand ligi 10
tuhat töölist protestimärjeks töö tun-
nis ajaks, loobuti ühtemööda tegemi-
set. Töölised kehtand, et sellist sümbool-
set streiki (töö katkestamine mõneks
tunniks) hakkavad nad nädelala jook-
sul korraldama iga päev. Naaber-
khan 9 tuhat töölist otsustand samuti
läbi ühe sümboolse streiki.² Põngeline
streigivõitlus tulemusena õnnestus
töölisel saavutada valitsuse pool-
tungi tagantõrjumine ja nominaal-
palga tõstmine 6% võrra.³

1953. a. möödus klamivõitlus
keravnemise ja streigivõitlus karmu
tõrje all. Inglismaa tööliste streigi-
võitlus elatustarvete tõstmise eest
saavutas uue astme. Selle kulminat-
siooniks oli 1. detsembril toimunud
võimas marinahitus- ja laevahitus-

¹ Zopuna, Annuuikene ipig-romooni, lk. 144.

² Sealsamas.

töölise 24-tunnine üldstreik, mis puhkes
protestiks selle vastu, et ettevõtjad lükkasid
tagasi töölise palgatõstmise nõude.¹
Streigist võttis osa 60-100% marina- ja
laevaehitustööstuse töolistest. Streigi tu-
lenuksena valibus suures Liverpooli sa-
damas töö peaaegu täiesti, Southamptonis
streikis ligi 30 000 sadamatöölisi.
Streigiti Glasgow ja Lääne-Šotimaa
laevaehitustehastes, sealjuures kõigis
laevaehitustehastes Clyde jõe rajasel.
Üldse võttis streigist osa üle 2 milji-
onimeh.²

Märkimisväärne oli ka 21. oktoobil
Glasgow's toimunud 250 000 marinaehitus-
töölise 4-tunnine streik.³ Võttes arvesse
need massilised väljastumised, aga
samuti ka võitluse need võruid, nn.
sümboolsed streigid ja aeglustatud töö-
tempo, võib öelda, et 1953. a. streikide
arv ületas 1952. a. streikidest osa võt-
nud töölise arvu peaaegu neljakord-
selt.⁴ Alates 1953. aastast läheb streigi-

¹ Хугорайов, Борьба американских рабочих; к. 4.

² „Rahva Hääl“, 5. det. 1953.

³ „Rahva Hääl“, 24. okt. 1953.

⁴ Зорина, Американские тред-юнионизм; к. 145

lõikumine edasi pidevas tõusujoones.

1954. a. streigivõitluses oli kandev raskus elektrienergiat. Juba 1953. a. septembriks algas rida elektritöölise strike, mis kandusid edasi 1954. aastane.¹

13. jaanuaril toimunud mitmeringsete Inglismaa rijaonides elektritöölise strikeid, nõuti tööpalgaga tõstmist.²

18. jaanuaril toimus 30 tuhande elektriku 24-tunnine streik. Ettevõtjad ähvardasid streikijaid vallandamisega, kuid ei julgenud oma ähvardust täide viia. Sama aasta 15. jaanuarist algas 7 tuhande Londoni elektriku nädalapikkune streik, mille järgnes 1. veebruaril alanud nädalapikkune Liverpooli elektritöölise strike.

Kõikidele mainitud strikeitele kaasnesid massilised demonstratsioonid, kus töölised süüritasid alla oma nõuet, tõsta töötasu.³

1954. a. tõstid raudteetöölised, merinahitajate-, laevahitajate-, kaevandajate- jt. ametiühingud enne uued nõudmised tööpalgaga tõstmise järele,

¹ Zopuna, Annuuikene Trep-koosolek, lk. 147.

² "Rakva Häääl", 16. jaan. 1954.

³ Zopuna, Annuuikene Trep-koosolek, lk. 147.

ning katand, et vajaduse korral nad alustavad streiki. Valitsevad riigikou-
nad ja ettevõtjad pidid nõudmisi ra-
huldama ja tööpalku tõsteti.²

Kui 1947-1953. a. streikide tulemu-
sel iga 1000 töölin kohta kaotatud töö-
hindide arv aastas oli 51, siis 1954. a.
tõusis see arv 190 tunnile.²

1955. aastat iseloomustab strei-
gitõrjumise edenine kasv. 15. veebruaril
alustand üle 1500 autobussi- ja trollibus-
si-töötaja streiki protestiks töötingimus
halvendava uue töögraafiku sissekand-
mise vastu. 16. veebruaril katkestand
Lõuna-Yorkshire'i vüe rökavaanduse
kaevurid töö solidaarumääraks
Berruborough ja kaevanduse 2400 kaev-
vuriga, kes olid streikiunud juba 15 päi-
va seors konfliktiga palga pärast.³

25. märtil alustand streiki Londoni
tükitöölind, nad nõudndid töötame
suurendamist ja väitid, et jätkavad
põitlust üü kaua kui amannikud
rahuldavad nende nõudmised.⁴

29. mail algas vedurijuhkide ja -kütjak

² Zopuna, Annuniekue tpeq-romenoe..., lk. 149.

² Sealsamas.

³ "Rahva Hääl", 18. veebr. 1955.

⁴ "Rahva Hääl", 29. märtil 1955.

streik, mis pani oma pitsevi kogu
elule Inglismaal. Konservatiivide aja-
lehed kommenteerisid streiki vaenulikus
toonis ning püüdsid streikijatele suvet
avaldada, et nudida neid streiki
lopetama. Kuid raudteelane jätkas sid
võitlust oma nõudmistega rahuldamise
eest. Arjaku, et inglisi valitsevad ring-
konnad ei tahtnud streikijate nõudmist
rahuldada, kutsus enle Inglismaa
töötajate protesti.¹ Peale 17 päeva kest-
nud vedurijuhkete ja -kütjate streiki,
olid ettevõtjad 14. juunil sunnitud
tegeva järeleandmis, nad rahulda-
sid streikijate peamised nõudmised.²
Olukorda teigi keeruliseks veel se, et
inglisi raudteetöölise streik lauges
ühete ligi 20000 dekiteerilise ja -laadija
streigiga Inglismaa vües sadamas.³
Streik kestis 24 päeva ja sel ajal oli töö
kahestatud enam kui 250.000 laeval.⁴

1956. a. toimunud võimsad auto-
tööstuse töölise streigid, kus teiste nõud-
miste kõrval esitati ka nõudmist töö-

¹ "Rahva Hääle", 4. juuni 1955.

² "Rahva Hääle", 15. juuni 1955.

³ "Rahva Hääle", 1. juuni 1955.

⁴ Zopuna, Aruannete Trep-romoono, lk. 150.

palga suurendamiseks järele. 1956. a. streigi-
võitluse piirangeliikumise annab tunnustuse
ajaloole, et 1956. a. õnnestus inglise töö-
liste saavutada nõusolekupalga tõst-
mist 8% võrra.² 1957. a. tööliiklasi streigi-
võitluse keskses tundeühuses olid võim-
sad marina- ja laevachitajate streigid,
mis kestsid märtrist aprillini ja mil-
lest võttis osa umbes 1,5 milj. töölist.²

1958. a. septembris tuli kokku Briti
Ametiühingute 90. kongress, kus kõrvuti
Inglismaa majandusliikumise ja poliitil-
ist olukorraga puudutatavate küsimus-
tega arutati ka tööliste majandusliikumise
olukorraga käsitlevaid probleeme. Vastu-
võetud resolutsioonis märgiti, et kong-
ress ei külda heaks poliitikat, mis on
suunatud tööliste palga ja elatustaseme
alandamiseks. See poliitika on soodus
neudele elanike gruppidele, kes ei ole
tööst saadud rihetulekutest, vaid kan-
niit.³ Tähtsades vastu võetud resolut-
sioonis palgaküsimuses, märgis elektri-
tööstuse tööliste ametühinguga esimeses,
et Inglismaa tööliiklasi on valmis

² Экономика СССР, ноябрь, стр. 17.

² Хуго Лоб, Борьба английских рабочих,
стр. 19.

viitama oma õiguste ja oma elatusarvudele.¹

Nüüdaste aegade streigivõitlusel on suurem määrisus, tööliste tegemise võimekus, võitlusvõimude rindestumine ja selle tulemusel on streigivõitlus ora suurenenud võitlusel. 1959. a. streikisid 3,5 milj. manuaalhitajat, 700 000 ehitustöölist, 550 000 raudteelast, j. l.² 1960. a. 1. veebruaril toimus Londoni raudteetöölise 24-tunnine streik.³ Raudteetöölised nõudsid tööpalga tõstmist, kuna nad kuuluvad Inglismaal kõige madalalampalgaliste tööliste hulka, nende töötasu on 15% madalam elatusmäärinimest.⁴ Sama aasta juunis toimus Londoni eslinna 70000-töölise streik⁵, millele lisandus novembris toimunud 10 000 dokeritöölise streik.⁶ Üldse peab tähendama, et seda aas- märgitseb intensiivne streigitõusmine,

1 Briti Ametiühingute kongressil, "Rahva Häälel", 6. aug. 1958.

2 Enerogunn BC 3, 1960.

3 "Kracobovii mup" na upravlenii "Problemy mup'a u soznanuzna", 1961, N°2, lk. 25.

4 "Rahva Häälel", 10. veebr. 1960.

5 "Rahva Häälel", 10. juuni 1960.

6 "Problemy mup'a u soznanuzna", 1961, N°2, lk. 25.

stehinistid, autotööstustöölised, kaevuind, trükitöölised, kaubalaevastiku madunud, laevaehitajad jt.²

Nüümanl ajal on toimunud tugev proletariaadi nooremine, mistõttu on ka veebruaris töölisvõrros aktiivsus kas streigiõitluses. 1960. a. toimus Inglismaal 60 tuhande marina töölise õpilane mitmepäevane streik. See aga näitab, et ei ole õigestatust paljude tööliskümise juhtide pessimistliku suhtumise noortene.³

1961. a. märtris toimus 55 000

Yorkshire'i kaevu streik, kes nõudrid trükisöötam suvendumist alluma töölde, mäkkimisvääret selle streigi juures oli ajaolu, et ametiühingu juhtkond püüdis streikijaid takistada ja soovitas neil püüvitamatult tööle anda.³ Sama aasta 25. juunil kuulutas rahandusminister Selwyn Lloyd võlja palvade kiirkiõlumitamine protokine.⁴ Kuna maha on majanduslikes raskestes sus valitavad ringkonnad

³ Эмерсон БСЭ, 1961.

² Фрэнк, К. Забастовочная борьба, 1961 года, "Проблемы", 1961, № 2, к. 24-25.

³ "Rahva Hääl", 7. märts 1961.

⁴ "Rahva Hääl", 23. nov. 1961.

olivad sellel väljapaistavaltimalisel sise-
rindel. Nende eesmärgiks on alanda-
da tööliste töötam, et inglise kaubad
saaksid konkureerida välisturgudel. Sep-
tembrikuus toimunud Inglise Aneti-
ühingute 93. kongressil mõisteti huk-
ka valituse poliitika „kõrge konkure-
ntsivõime arvel“. Samas hoياتati, et kui
valitus kavatses jätkata paljude riiki-
kuulumatuine poliitikat, siis algavad
streiigid¹. Juulil alandas kompani „Bri-
tish Overseas Airways“ elektrikute ja
mehhanikute streiki ja sellele lisau-
dunud sama firma enam kui 1000-nole
remontitöölise võit, näitas, et valituse
paljude riiki kuulumatuine poliitika
on täbi kukunud.²

Materialse olukorra halvenemine
sundis tööliste tegema rohkem ületun-
ni tööd, et sel sel kompenseerida juu-
dujäägid kaotatus. Siis sellega töötas
nädal 1950. a. iga nädal tööline näd-
dalas 47,5 tundi, kuigi töö nädalala-
pikkus oli ette nähtud 40-tunnine,

¹ B. Maibeeb, Два фронта англо-американских переговоров, „Новой пресса“, 1961, №38, lk. 20-21.

² „Rahva Hääl“, 19. juuli 1961.

sama võib märkida ka kaudtöölise kohta, kes töötab 40 tunni asemel nädalas 49,1 tundi ja ka paljude liiste tööstuskarude kohta.²

Kuigi töölinid teevad ületunnitööd ei tähenda ne sugugi, et nad oleksid teeninud oluonoraga rahul, ei nad nõuavad endile võrrealt pikkusega töönädalat. 1957. - 58. a. võitles laevaehitus- ja mainaehitus tööliste ametiühingute konföderatsioon pidevalt 40-tunnise töönädala eest, kuid ei-olgu ilma tulemusteta. Ka SKP kes-Sub töölini nõudma töönädala lühendamist, ilma tööta viitendamiseta. SKP nõuab töötajate 40-tunnise ja kavandustene 35-tunnise töönädala sisseviimist.³

Tööliste võitlus tööpalga tõstmise eest annab tähtsat kohta lükemine mees- ja naistöölisele võrdse tase maksim eest, juhul kui nad teevad võrdset tööd. Naistöölise odav tööta on ühes vahendis, millega

² Хуго Яков, Борьба американских рабочих, к. 8.

² Ч. Таммахер, о некоторых проблемах американского рабочего движения, "Новое время", 1958, № 37, к. 5.

³ Днс. Толман, Год укрепления капитализма, "Проблемы мира и социализма", 1961, № 8, к. 64.

Kapitalistid võivad alla tööliklami
elustant. Nisa võitlus tulemusena
õnnestus inglisi proletariaadil saa-
vutada sõjajärgseil aastail nais- ja
meestöölise palgavahede vähendamist.
Manna tööstuses moodustasid 1947.a.
naistöölise palgad meestöölise pal-
kadest 72,3%, 1955.a. juba 79%; sa-
mal ajavahemikul kannasid mööbli-
tööstuses naistöölise tööpalgad 66,7 kuni
75%-ni meestöölise palkadest. Võitlus-
e, võrdne tase võrdse töö eest nais-
ja meestöölisele, tulitavad iga päev
üha laiemad töölise hulgad.²

Kuid peale inglise keskmise töö-
lise on veel need töölise kihid, kes
sõltuvad viitast sotsialistlikust
selt: pensionärid (vanad, haiged, in-
valiidid) ja töötud. See, elanikkonna
kõige väiksem osa moodustab umbes
10 milji inimest, s.o. 1/5 kogu maa rah-
vastikut.³ Pensionide määrad ei ole
töötanud, milline oli enne pensionile
minekut, vaid on kõni vähenenud,
moodustades umbes 20% keskmise

² Zopuna, Annuuisekue Treg-koosonbe, lk. 139.

³ Touvan, 4to me garmue, lk. 10.

töölisi nädalapalgast¹.

Seoses tööstuse automatiseerimisega ühest küljest ja tööstusharuude alakoormatusega teisest küljest, on inglise töölinid pidevas vallandamisohus. Hirmu vallandamisest see on täiesti arusaadav, kui vaadelda töötute töölisi olusid. Yuhul kui tööline vallandatakse, saab ta toetust ainult siis, kui ta poolt aasta vältel on maksnud sõjalisindlustuse maksu. Sellisel juhul saab ta endale kohta 2,5 naelsterlingit, iga täiskasvanu kohta 1,5 naelsterlingit, esimene lapsel kohta 15 šillingit ja iga järgmine lapsel kohta 7 šillingit. Suga väheneb töölisi nädalalatu 5-le naelsterlingile². Kuid nüü- sugund kulutund nagu kookeritüüri, küte, elekter, linna transport jäävad samale tasemele. Sellise abisaamise kestvus, tööpuuduse nooreal, oleub töölisi poolt tööl oleu ajal makstud sõjalisindlustusmaksude hulgest.

Sõjajärgseil aastail võib Tugli- maal märgata töölute arvu pidevat

¹ Херасов, Бюджетный учет Англии, lk. 65.

² Sealsamas, lk. 55-56.

suurenemist, mis toimub teatud mää-
ral hüppeliselt. Kuüside ajal saavutab
töötute arv suurema ulatuse, kuna
kuüside vahelajadel see arv teatud
määral väheneb.

aasta	töötute arv (tuh.)
1945.....	160
1950.....	341
1952.....	462
1953.....	380
1955.....	264..... ¹
1956.....	287
1958.....	501..... ²
1959.....	667..... ³
1960.....	400..... ⁴

Toodud tabelist näeme, et töötute
arv saavutas kõige suurema ulatuse
1959.a., mil jätkus 1957.a. alandud
ületootmiskriis. Kujutades tuleb mär-
kida, et ametlikud andmed tööpuru-
duse kohta pole täielikud, kuna nende
hulka ei ole arvatud neid nais töölii,
kes ei saa töötutele maksavaid abiraha,

¹ Экономика кампаний СССР, лк. 815.

² Scabramas, лк. 989.

³ Энциклопедия БСЭ, 1960.

⁴ Энциклопедия БСЭ, 1961.

ei ole arvestatud ka neid töölisi, kes
on sunnitud töötama lühendatud
töönädalaga.¹

Kuid tööliiklari ei rahulolu ole-
korraga, kus nad peavad olema
pidevas hirmus vallandamise ja
tööpuuduse ees. Nad võitlevad ka
selle nähtuse positiivse lahendamise
eest. 1952.a. töötati marina tööstuse
töölise ametiühingu poolt väga te-
gevusprogramm, milles nõuti laial-
dast võitlust arendamist tööpuuduse
vahu. Programmis öeldi, kui tööline
vallandatakse, siis tuleb talle mak-
suda fine, mille madalama töötam-
ga töökoht.² Samal aastal puhkesid
real juhtudel ettevõtete streigid seos-
töölise vallandamisega või ülemine-
muga lühendatud töönädalale. Töö-
lised nõudsid, et valitsus garanteeriks
kõigile vallandatuile võima-
lus töötada.³

Uueks probleemiks, mis suuren-
dab Inglismaa töötute arvu, on
tööstuse automatiseerimine, millele

¹ Хукралов, Бредоп негез Анрууелү, lk. 56.

² Зорина, Анрууелүне Трөг-ромнокор, lk. 142.

³ Сеальманас, lk. 144.

kapitalistlikus ühiskonnas kaameb mas-
siline vallandamine. 1956. a. kevadel ja
suvel puhkenid autotööstuslööliste strei-
gid peoltsis firma "British Motor
Corporation" teatele, et 18 tuh. töölit
vüaan üle neljapäevalisile, tühenda-
tud töönaädalale. Selle järel hakkand
ka teised firmad üle minema lühen-
datud töönaädalale. Sama aasta vee-
bruaris teatas firma "Standard Com-
pany" 3500 tööleri ajutiset vallan-
damiset, hiljem selgus, et vallandamine
on alatises. Narkuslas alustand mai-
nitud firma töölerid streiki, vastu
ühinenid nendega "British Motor Cor-
poration" töölerid. Streikjad nõudnid
vallandamiste lõpetamist ja kõigile
tööd.[‡] Nõudmised, mille kest võitlemid
autotööstuse töölerid, muutund amet-
linnes programmeerimias, mis küeldis heas
1956. a. toimunud Ametiühingute
88. kongressil. Resolutsioonis automa-
tiseerimiset märgiti, et juhul kui
vüaan sisse automatiseerimine, tuleb
arkuda töölistega ja administratsio-
niga läbirääkimistesse ja üi tohili

[‡] Зорина, Аннунекне Трэг-искуснои, lk. 150-151.

badala vallandamisega. Automatselt seegiini
tõttu vabanemise töölisid tuleb veia
mele töökohtade, kuni uueks uude töötam
si lohi kaunatada.⁶

Brüti Ametiühingute 90. kongressil
(1958.a) ühes tähtsamas küsimuses
oli tööpundus probleem. Märkijet
tööpundus kasvab kiiresti ja ühikutes
Inglismaa juurandades on tööpun-
dus jõudnud katastroofilis ulatu-
suni: Põhja - Iiris on töötajad 8,1% kogu
tööjõust, Walesis - 3,6%, Šotimaal - 3,5%,
Inglismaa loodejuurandades - 2,6%.
Kongressil vastu võetud resolutsioonis
õeldi, et kongress mõistab huana, teoia,
mille järgi majandusliinest kuni
jagusaamisi abiõnne on tööpundus
kaitamine ja töötajate elatustarve
alandamine.⁷

1959. a. aprillis saabusid sajad
Kesk - Inglismaa töötajad Londonisse,
et nõuda valitsuselt tööliste olu-
korda parandamist ja õigest tööle.
Tööliste poolt korraldatud miitingul
erines kõnega Lancashire'i maakonnas

⁶ Zopuna, Annuuikene Ireg-romuoni..., lk. 156

⁷ „Rahva Häääl“, 6. aug. 1958.

ametühingute nõunogu esimees, kes ütles, et delegaadid võitid Londonis sellis, et protesteerida tööpundus vastu. Ta märkis, et tööpundus all kannatavad kõige rohkem loode-Ingliismaa rajoonid, kus arvavad tekstiiltööstuse, laevaehituse ja ehitustööstuse tähtsamad keskused. Kõneleja nõudis kokkulekkude nimel kõrgile tööd.¹

1960. a. novembris oli inglise autotööstuses peaaegu 4000 töötut, 100 000 töölist töötas osalise tööajalaga. Sellisest olukorrast tingituna tulid Inglismaa tähtsamate tööstuskeskuste autotööstustöölised Londonisse, et nõuda valitsuselt abi nõude tarvitusele võtmist. Olukorra parandamiseks. Esitati nõudmisel parlamenditöömehed, kes märgiti, et see tööstusharu saab kolossaalseid kasumeid ning ettevõtted on suutelised maksma tööliste palga miinimumi kui kuu kestab.²

Töölisklami elatusarvud jätku langus toimub peamiselt kuuajade ajal, mil suureneb jätkuvalt tööpundus

¹ „Edan“, 26. apr. 1959.

² „Rahva Häl“, 16. nov. 1960.

ja kannavad esmajärguliste tarbeesemete
hinnad. SKP^x, mõistes, kuidas mõju-
vad kriisid töölisklassi majandusliku-
le olukorrale, võttis partei XXVI kongres-
sil (1959. a.) vastu "Kriisi vastu võitle-
mise programmi, milles toodi ära
inglise rahva tähtsamad majandus-
likud ja poliitilised nõudmised ja
näidati, et töölisklassi olukorras paran-
damises on inglise töölisklassil
 vaja võitluses kapitalis-
tide vastu."²

Töölisklassi elatusarvude aval-
davad mõju ka mitmeringusel tei-
sed tegurid, nagu näiteks korteri-
probleem. Et taastada Inglismaa
majanduslikku võimsust, selles rää-
biti elamuehituse minevaid arig-
neeringuid. Tagajärjekes oli mõgi te-
rava korteri-probleemi tekkimine.
Kui 1948. a. loeti Inglismaal umbes
miljon perekonda, kellel ei olnud
rahuldavaid elamistingimusi, siis
1950. a. loendati ainuüksi Londonis
1,5 milji. inimest ja Glasgow's 400 tuu-
simeist, kes vajavad korterit.³

¹ XXVI Народно-освободительный съезд..., lk. 9-10.

² Зорина, Английские Труд-колонны..., lk. 66.

^x Suurbritannia Kommunistlik Partei = SKP.

Peale elamuhituse minevate arvu-
meeringute vähenemise, soodustas elamu-
kõnni süvenemist pidev munitrijaal-
ehituste arvu vähenemine:

	1954.a.	1955.a.	1956.a.	1957.a.
Munitrijaliteedi poolt ehitatud	199 648	162 525	139 977	137 584
Erasisikute poolt ehitatud	88 028	109 934	119 585	122 942

See vähenemine oli nii tunduvalt, et seala-
si suetunud katta iseaj erasisikute poolt
ehitatakse majade arvu suurenemine.

21. jaanuaril 1954. a. kirjutasin
Tugliinias parlamendis olukorda, mis
valitses elamuehituses ja märkisin, et
Earlingtoni rajoonis (Londoni töölis-
rajaon, nagu ka teistes töölisrajo-
nides, on elumajad ehitatud 80-
-100 aastat tagasi ja majade elamine
on ülemisajaga tunduvalt rohkem suutud.
Samuti märkisin, et Earlingtonis elab
5000 perekonda täiesti elamiskõlb-
matutes kelderiuumides.¹

Samuti pole töölisklassile jõudnud
mööda nende poolt maastav kor-
reerimine. Tullis vastu suuremaja-

¹ Zopuna, Annumisekue Ipep-romuon..., lk. 68.

² "Rahva Hääle", 23. jaan. 1954.

omanikele, andis konservatiivide valit-
sus 1957. a. välgä kuuksimaasen seadu-
se, mis tühistas kontrolli korteriüüri
üle. Kanitades seda seadust on maja-
omanikud tõstnud korteriüüri
200, 300 ja isegi 500 % võrra.¹ Eniti te-
ravalt kannatavad selle seaduse läbi
väikesed sisetulekuga perekonnad ja
pensionärideid, kes ei suuda tänuksa kõr-
genemud üüri ning seetõttu ähvar-
dab neid tänuksa tõstmise võime-
lus. Kommunistlik partei nõuab selle
seaduse tühistamist
ja kohalike omavalitsusorganitele
õiguse andmist rekvireerida maju, et
ära hoida korteritest välgatõstmise
ja ohjeldada majasomanikke.² Inglis
töölised nõuavad korteri-probleemi
positiivset lahendamist, kuna see
on tööliste elatus taseme tõstmise
ühes teguriks.

Suud inglise suurkapitalistide ja
inglise valituse esmärgiks ei ole töölis-
klami elamistingimuste parandamine, nen-
de elatus taseme tõstmine, vaid isiklike
kannute suurendamine, mille teostami-

¹ "Rahva Kääl", 29. juuli 1960.

² Sealsamas.

SKP nad tingivad peale inglise tööli-
klam' elatustarvete ja arvestavad võidu-
relvaskumise poliitikat. Inglise tööliid
amalt poolt vastavad sellele võitlusega
elatusarvete tõstmise eest, millest au-
nab kinnistust kavatsevad streigivõitlus.
Täiendavad võimsad streigid, mille ees-
märgiks on tööpalka tõstmine, nõutakse
kõrgete töötajate alandamist ja töö-
punduse kaotamist. SKP märgib, et
kõik need tööliste väljastumised on
võimsad ja vajalikud, kuna aitavad
nõrgendada kapitalistlikku korda,
kuid need streigid ei püüdnud
pealemärgi - püüdnud koori and-
mist konservatiivide valitsemisele.¹ Kuid
nagu märgivad inglise kommuni-
stid võib ainult sotsialismi tingi-
mustes tõsta praktilisi abinõu-
sid tööliste elatusarvete tõstmiseks.²

Kuid kaasaegselt, mil Inglismaal
võimustuvad veel kapitalistid, tuleb
inglise tööliiklamil võidelda tööpalka-
kade kiireloomulise poliitika
vastu, ügansuse kõrgete tõstmise

¹ XXVI Кооперация и труд, л. 82.

² Программа коммунистов, л. 27.

vastu, tuleb saavutada vanaduspensi-
oniai tõstmist. SKP XXVII kongressil
(1961. a.) märgiti, et kommunistid
peavad veelgi enam ühendama töölin-
nõitluskes konservatiivide vastu.³ Nõu-
streigi võitluse tulemusena on inglise
töölised saavutanud elatustaseme tõst-
mist, kuid selles, et säilitada saa-
vutatut ning saavutada veelgi suuremat
elatusaseme tõstmist, tuleb tööliste
koondada rida võitlusel kapitalistide
vastu.

TÖÖLISKLASSI VÕITLUS RAHU JA DEMOKRAATIA EEST

On kaheldamatu, et vaaraja kõige aktuaalsemas probleemis on sõja ja rahu küsimus. «Sõda on kapitalismi alaline vaastlane. Tuimes ekspluatsiooni süsteemi ja inimese hävitamise süsteemi on kapitalistlikku võrka kaas kütge. Imperialism on juba toonud inimkonnale kaas laastavat maailmasõda ja ähvardab nüüd teela tõuga ta veel hirmsamane katastroofi!»¹ Rahvad peavad olema valvel, sest muidu kui säilib imperialism, jääb alles ka kindel agressivsetes sõdades. Imperialismi agressivne loomus ei ole muutunud. Kuid on tekkinud eesalised jõud, mis on suutlised teema agressivseid plaane murja ajama. Sõja fataalsed paratamatust enam ei ole. «Maailmasõda on võimalik ära hoida sotsialistliku

¹ Moskvas 1960. a. novembris toimunud Kommunistlike ja Töölisparteiide esindajate nõupidamise avaldus, lk. 17.

maailmalevi, rahvusvahelise töölislami,
rahvusliku vabadusliikumise, kõigi sõja
vastu välja astuvate maade ja kõigi rah-
vustavate jõudude ühise jõupingutuse
süsteem¹.

Inglise rahvas, nagu kogu maailma
töötav elanikkond, on veendunud,
et sõda on võimalik ära hoida ainult
aktiivse rahu eest peetava võitluse tule-
musel. Rahu eest peetava võitluse esot-
sas on kommunistid, kes märgivad,
et kõige tähtsamaks rahu säilitamisi-
se teguriks on rahu eest peetava mas-
silise võitluse arendamine, kahe süste-
mi rahuliku koostöötegemise nõud-
mine, aatoni- ja vesinikuvelva kahe-
tamiste ümberajamine lõpetamine ning
selle kella lootmise ja kandamise tagi-
müsteta keelamine. Kommunistliku par-
tei kutsub töölislami, ametiühinguid,
kooperatiiv-, nais- ja noorpoliite ning
-organisatsioone - kõiki inimesi, ole-
memata nende poliitilistest ja unio-
list tööspidamistest manivõitluse kel-
vastulööki andma imperialistide iga-
suguste agressioonidele.²

¹ Moskvas 1960. a. novembriis toimunud Kommunist-
like ja töölispartide liidajate nõupidamine
avalduis, lk. 20.

² Sealamas, lk. 22.

Kõrvuti kommunistliku parteiga
on Inglismaal rahupooldajate liikumise
etteotsa astunud uida rahupoolda-
jate organisatsioon, mis hakkisid Inglis-
maal Tükkle maailmarõjale järgnevatel
aastail (kristlikud-, nais-, kirjanike- jt.
rahukomiteed). Inglise rahva võitlus ra-
hu eest laugub ühte võitlusega, seega,
sõllematu välispoliitika eest, Inglismaa
allutamise vastu Ameerika Ühendriikide
ja Lääne-Saksa sõjaliste ringkondade
poolt.

Käesoleva sajandi 40. aastate lõpul, mil
simeenis pidevus rahvusvahelises elus ja
kannas uue maailmarõja oht, võttis ing-
lise rahva ees laienat ulatust rahu
eest peetav liikumine. See liikumine ütlen-
das endas radu subandoid iinimeri, kes
amand täiesti erinevaid poliitilisi vaa-
teid, religioosmeid ühendumisi ja vaban-
duslikku võimust. Nende ühisel nõudlusel
oli rõlvastumine võidujooksu lõpetamine,
aatomirelva keelamine, rahvusvaheliste
suhete reguleerimine rahulikul teel. Ala-
lise ja pideva rahueest peetava võitluse
motsas olid inglise proletariaat. Ju-
ba peale sõja lõppu nõudsid tööline
rõlvastatud jõudude kohest demobiliseer-

rimust ja demokraatiseerimist, rahu ja sõp-
kuse kindlustamist rahvaste vahel.¹ 1949. a.
juunis loodi Inglismaa rahupooldajate ko-
mitsee, mille koosseisu läänid tundus ühis-
kondlikusid tegeland ja õpetland, väävaste
seas ka tuntud teadlane J. Bernal. Sama
aasta oktoobris toimus esimene Inglismaa
rahupooldajate kongress, millest võllis es-
1090 delegaati Inglismaa eri osadest. Kong-
ressi ülesandeks oli panna alus rahuel-
petavale võitlusele igas linnas, igas kü-
las.²

Tõelisele rahutõukumisele Inglismaal
panti aluse 1950. a. imperialistide poolt
alusatud Koreas³ ja leiboristliku valit-
suse poliitika, mille resurõrgiks oli kaas-
aidata sama relvastatud jõudude taas-
sünnile Lääne-Saksamaal.⁴ Inglismaa
erinuvalist osadest saabusid Londonisse
delegatsioonid, et avaldada oma protes-
ti nõjaliste ettevalmistuste vastu. Mitu-
gutel ja demonstratsioonidel protestevi-
sid tuhanded inglased valitsuse poliitika

¹ Зорина, Английские Трех-комиссии, lk. 187-188

² Тихановский, Новейшая история Англии,
lk. 532.

³ М. П. Макаров, Борьба Коммунистической пар-
тии Великобритании против империалистической рефор-
мизма и ревизионизма, М. 1959, lk. 12.

⁴ Художков, Борьба английских рабочих..., lk. 11.

lastu, mis toetas agressiivset ameerika imperia-
listi. Ainuüksi nähe järgva jaonnul, 7-8. det.
1950. a. pöördunud Inglismaa valituse poole
Londoni ametiühingute nõunogu (ühendat
endas 600 000 töelist), 120 tuhande Londoni
ehitaja erindajad, paljude linnade ameti-
ühingute kaitsekomiteed, transporttöölised,
põllumajandustöölised, õpetajad, üliõpilased,
kes näin nõudnid sõja lõpetamist Koreas.¹
1950. a. I poolel loodi kohaliku rahukomii-
teed Glasgow's, Hull's, Nottingham's, Bir-
mingham's, Sheffield's, Manchester's,
Liverpool's, Londonis ja teistes tööstus-
likes osades.²

Erialgu inglisi parempoolne libo-
ristid lihtsalt ignoreerisid usitlust raku-
est, kuid nähes ette ulatus kareu,
hakkand nad kaitsele võtma repres-
siooni ja provokatsiooni. 1950. a. juu-
nis teatas liboristliku partei kaitse-
komitee, et sidemed Inglise rahukaitse-
komiteega ei ole kaokolas ümbinimisega
liboristide partei ridades.³ Kuid libo-
ristliku partei reatimeel ei kaitnud
ahvardusi ja repressiooni ning toetasid

¹ Запрана, Английские тред-юнионы..., л. 191.

² Художков, Борьба английских рабочих..., л. 11.

³ Запрана, Английские тред-юнионы..., л. 191.

aktiivset rahuvõitlust. 1950. a. juulis toimunud II-l Inglismaa rahuvõitsekomitee konverentsil oli 900 delegaati, kes esindasid umbes 3 miljonit inimest.² Konverentsil määrjiti, et rahaline rahuvõitsekomiteede arv kasvab 30-lt 130-ks. Rahupetitsioonile koguti 799 tuh. allkirja, kusjuures määrjiti, et allkirjade kogumisel esendavad juhtivad ora naised.²

Ülemaailmse Alalise rahupooldajate komitee võttis vastu otsuse II ülemaailmse rahupooldajate kongressi kokkukutsumise kohta Inglismaal, Sheffieldsis.³ See otsus võeti inglise rahva poolt vastu uhkuse ja rõõmuga. Ettevalmistused II ülemaailmse rahupooldajate kongressi kokkukutsumiseks olid rahupooldajate liikumise laienemise stiimuliks Inglismaal ja kogu maailmas. Kui liberaallikku valitust lihtsust tegid enalguel näo, nagu mittedid nad kongressi kokkukutsumise heatahtlikult, siis mida lähemale jõudis kongressi avapäev, seda tugevamini kostasid nad kongressivastast laimukampaaniat. Lõ-

² III pykanoBekuu, Koneimaa uetopua Aumeu, lk. 533.

² Zopuna, Aumeuiekuu Ijeg-ukuoone., lk. 192.

³ Sealsamas, lk. 193.

puks, haarakud paanivad, olid need
summitud kõrvale heitma demokraat-
liku mami ja näitama oma tõelist
pallet. Kuni viimase minutini veuitas
ta delegaatidele viisade andmisega
ja lõpuks arus kostama saadikute
meelvaldust „valikut“; lubades siin sõita
ühtedel delegaatidel ja keelates teistel.
Tulemusena ei saanud üksi delegat-
sioon luba täies koosolus kongressile
sõita. Inglismaale siin sõit keelati ka
peaaegu kõigile ülemaaailuse rahupoold-
ajate kongressi Alalisi komitee liikmetel.
Need lääne-Euroopa riikide delegaadid,
kes olemasolevate lepingute alusel võisid
sõita Inglismaale ilma iganzurte vii-
sadeta, peeti siinvi Inglismaa poliitsis
ja saadeti Inglismaalt välja.² Kuid ing-
lasi valitsuse segevus, mis faktiliselt
keelas rahupooldajate kongressi kokkuku-
sumise Inglismaal, ei soanud kaaljuu raku-
pooldajate liikumisele Inglismaal, vaid
hoopis vastupidis, viis teda tugevalt edasi,
sest Inglismaa valitus näitas oma
segevusega oma tõelist pallet. Ralvahub-

¹ C. H. Пучков, Антисоциальная кампания каргогов,
M. 1954, lk. 68.

² Зорина, Антисоциальная деятельность, lk. 125.

kades kaks protsessi läänimine ja nõrdimine
valituse tegevuse vastu.¹

II Ülemnõuadusest rahupooldajate
kongressid, mis Sheffield'i armet toimus
Narnavis, võttis osa arvukas inglise dele-
gatsioon, kes olid esindatud kõia
klamid ja partiid, kuigi liberaalide
valitsus keelas oma partei liikmetel ja
organisatsioonidel sellest kongressist osa
võtta.² Inglismaa delegatsioonide sõnavõt-
tudest II Ülemnõuadusest rahupooldajate
kongressil jäi kõlama mõte, et enamuse
Briti rahve klamikoost ei taha
sõda ja koondab oma jõude võitluses
rahulest.

Rahukoostu poolt tähti võetud rahule
est võitlusele kampaania, vaatata-
mata parempoolsete liberaalide- ja
ametivõimude tegevuse vastupanule, lois
ja lüdis toetust laades marmides.
Teaksid need organisatsioonid, näitena
„Endiste sõjameeste rahupooldajate
liikumine“, mille esimene kongress toi-
mus 1951. a. märtsis.³ Lõia ulatus
võttis Lääne - Sassa ja Jaapani re-

¹ Проф. В. В. Виноградов, комплекс документов
из архива, Баку, 16-22 ноября 1950 года,
М. 1951, к. 255.

² Sealsman, к. 272.

³ Зорина, Ауремикне туг-юккунор, к. 136.

militariseerimine vastu suuremal lü-
kumise, kuna inglise rahvas mõistis,
et Lääne-Saksamaa ja Jaapani relvas-
tamine kujutab endast tõelist ohtu
rahule. Aktiivselt hakkas rahvas eest pe-
tavad võitlusest osa võtma inglise in-
telligents. 1951. a. loodi rahukaitsesorganis-
atsioonid, mis ühendasid kirjamehke,
õpetlasi, muusikuid, arste, õpetajaid,
vaimulikke, ajakirjamehke. Sama aasta
alguses erinevad 12 Suurbritannia sõjala-
paistvat kirjamehke läkitusega, milles
kutsusid üles rahvusvaheliste seadete re-
guleerimisele rahulike läbirääkimiste
alusel, läkitusele oli alla kirjutanud
400 kirjamehke. Oktoobris toimus kir-
jamehke konverents, kus määrati inglise
kirjamehke ülesanded võitluses rahus eest
ja valiti ds-lühimeelne komitee, mis
pidi suunama kirjamehke rahuvõitlust.²

Aastail 1948-1951 arenenud rahus-
pooldajate liikumine näitas tärk sel-
gusega, et valitsuse „jõuproletina“ ei lüsi
rahva hulgas pooldajaid.

Peale konservatiivide võimule tuli-
kut laienes veelgi rahupooldajate ringe.

²Трухановский, Новинная и другие Ассамблея,
к. 533.

Inglise rahvas protesteeris resolutselt sõjaliste eelarvete vastu ja valitsuse poliitika vastu, mille järgi väheneti sõjaindustriidest, elamuehitusest, rahva haridusest, tervishoiule minevaid summasid. Majanduse militariseerimise tagajärjel kaotas elukallisus, mis tõttu iga inglise perekond, iga töölise mõistis hukka valitsuse reaktiivse võidujätku. 9. märtil 1952. a. rahvusvahelise naispäeva puhul toimunud inglise naiste konverentsil võeti vastu deklaratsioon, milles öeldi, et inglise naised peavad rahuvõitlust oma kõige tähtsamaks ülesandeks - nad võitlevad elu eest, rahu eest, oma laste tulevikku eest.²

Inglise rahvahulkaade püüdlust rahu järele, annab ilmekalt tunnisust 1952. ja 1953. a. toimunud ametiühingute konverentsid, kus kerkel kohal olid nõudmised aatomirelva keelamise kohta, Lääne-Saksamaa demilitariseerimise kohta - nõuti rahulikke rahvusvahelisi majanduslikku koostööd, vüe võtj rahu pakti sõb

²Зорина, Английские Труд-комиссии..., л. 200.

minist. 1952. a. ametiühingute järjekorras
sel kongressil oli päevakorras raskes
probleemis küsimused rahust ja milita-
riseerimisest. Progressiivsed ametiühin-
gad tõstsid esile revolutsiooni, milles
saotleti sõjaliste ettevalmistuste lõpetamist,
kuid rahvus saavutandis parem-
poolset ametiühingu ajaloo mitmesu-
guste mahhinatsioonide sel eesmärgi
ja proportsi ei võetud vastu.²

1952. a. 12-19. detsembrini toimus
Niinis II Ülemaailmne rahupooldajate
kongress, millest võttis osa 157 tuumali-
ne inglise rahupooldajate delegatsioon, olles
seda kongressi ühes suuremas delegat-
sioonis. Kongressil arutatavate küsimuste
hulgas olid tähtsamaks sõja lõpetamine
Koreas ja rahvusvahelise põnevuse lõp-
panimine. Hõikidest inglise delegaatide
sonavõttudest jäi kõlama mõte, et
inglise rahvas ei taha sõda Koreas. Sel-
lest annab tunnistust ka Briti delegat-
siooni ülemuse kongressist osavõtjate,
milles inglased kutsusid kõiki kongressi
deleguute küsima sõja lõpetamist Koreas.³

¹ Зорина, Анриеттине Трез-комонор., lk. 202.

² Буенос, Антубоеннае коамунисме парогоб, lk. 91.

³ Коммуне парогоб в замурты муря. Бена.

12-19 генабр 1952 года, и., 1954., lk. 422

Oma sõnavõttudes näenütid inglise delegaadid soovuvat mõtet, et tuleb saavutada rahvusvahelise pinevuse lõpetamine, selleks aga tuleb saavutada konkreetne Tõda ja Lääne vahel ja paljud delegaadid avaldavad lootust, et Tõda ja Lääs võivad koostuda, vahetada mõtteid ja saavutada kokkuleppemisi. ² Üldemaailmuse rahvusvahelise tegevuse vaudis viija, sellest annab tunnistust sõja lõpetamine Koreas 1953. a. ja 1953. a. Genfis toimunud nelja riigi juhtide kokkulehes Genfis, mis sõi meega kaasas rahvusvahelise pinevuse nõrgenemise katud ajaks.

Inglise rahvas, kõik kohalikud rahvakaitsekomiteed, ametiühingud põimused ühes teerikus võitluses rahva eest. Toimunud massilised miitingud, demonstratsioonid, kus inna ja jälle nõuti Lääne-Saksamaa demilitariseerimise lõpetamist ja uut riigivahelise Rahvapaari sõlmimist. Rahvas mõistis, et võidu saavutamise ja sõjapriihhoosi juuretamise ei aita kaasas rahva saavutamisele; vaid rahuline, sõbralik rahvast vaheline koostöö. 1953. a. 16. mail toimus Manchesteris

² Конференция народов в Женеве..., стр. 961.

raku ast võitlemise kongress, mis möö-
dus suve eduga.¹ Kongressile olid saa-
bunud 712 organisatiooni, sealhulgas 250
ametühingu esindajad. Delegaatideks olid
töölised, ametühingute tegelased, õpetla-
sed, vaimulikud jt. elukutselise inimesed.²

1954. a. veebruaris kirjutas Inglis
rahvavalitsuskomitee, et apretatsioon, mis Ing-
lismaal valitseb Lääne-Saksamaa taas-
selvastamise vastu, on muutunud rahvus-
likuks liikumiseks, mis haakub inglise
lääne-daanide liikumistega. Nende suvel oli
liberistide partei täitevkomitee sun-
nitud vastu võtma otsuse, mille järgi
Lääne-Saksamaa taasrelvastamise prob-
leem võeti nende küsimuste hulka, milles
liberistide partei realiseerib siia par-
teid distriktidele tõttu alluma partei amet-
likule joonele.³ Seega saavutasid liberis-
tide partei realiseeritud õiguse jätkata võit-
lust Lääne-Saksamaa taasrelvastamise
vastu. 1954. a. Ametiühingute kongressil tää-
letas Lääne-Saksamaa relvastamise
vastu 3,5 milj. inimest, kumma poolt oli
vaid pool miljonit inimest.⁴ SKP XXIII.

¹ Хугоретов, Борьба американских рабочих..., lk. 46.

² У. Н. Мушкетер, Англии на тропе восточного
кризиса кампания (1939-1954 гг.), М. 1954,
lk. 46.

³ Зорина, Американские Тред-юнионы..., lk. 203.

⁴ Sealsamas, lk. 204.

kongressil (1954. a.) märkis peanurkide
H. Pollit: „Mida suuremad on need ma-
nturid, seda enam me leiame
ja avastame liikumaks muutub sõjaku-
tajate tegevus. Peale seda märkis ta veel,
et tuleb igati võidelda igamuguse sõjaku-
alahindamis vastu, kuna see võib nõrges-
tada rahujõudude aktiivsust.“¹

1954. a. sügisel viidi igas Inglis-
maa linnas ja külas läbi läbi
sõjavastase võitluse päev. Loodi rahukait-
sekongress, mille välisandeks sai ameerika
te rahukaitsekomiteele tegevat koostöö-
tegevust. ² Kõrvalised rahujõudajate
demonstratsioonid muutsid Inglismaa
linnade tänavail tavallises nähtu-
sks. 4. sept. 1955. a. toimus Hyde parkis
naiste ühingu poolt korraldatud suur
rahujõud. 15. sept. toimus Londonis
konverents, mille esmärgiks oli aatomir-
elva keeldumine. Võeti vastu resolutsioon,
mis kutsus valitust avaldama initsiatü-
vi aatomirrelva keeldumise küsimuses. ³ Ameerika
ühingute 87. kongressil, mis toimus 1955. a.
septembris, võttis 8 milj. liivane nimel
vastu resolutsiooni, mis rõhutas kõikide

¹ Zoruna, Ameerika Ühendriikide, lk. 204

² Salsamas.

³ Salsamas, lk. 205.

aastani - ja venimäkelvade tagavarade
hävitanis ja nende kelvade taotumise
keelamise vajadust.¹

1955. a. 22.-29. juunini toimus
Helsingis Ülemaailmne rahuasamblee,
millest võvuti teiste riikide delegaati-
dega võtnud osa ka inglise aktiivsed rahu-
võitlejad. Inglismaa kirjanik Monica
Feltou märkis oma sõnavõttes, et käes-
oleva asamblee ülesandeks on võuda
kogu maailma juhtivatest riigedest kultu-
r- ja poliitika tõpetamist.² Inglise filosoofi
ja kirgliku rahuvõitleja Bertrand Russeli
kõne, mis loeti kongressil ette, kutsus in-
imesi võitlema kohutava suunastaja olu-
 vastu. Rusel märkis, et maailmas on
võimalis õnne saavutada, kui Tola ja
Lääs elavad rahulikult, kui kõik riigid
loobuvad mõttest luua maailmasõjape-
rimum.³ Toimunud Rahuasamblee kutsus
veelgi enam rahuvõitlejaid koondama
oma riidu võitlemaks maailma ähva-
dava suunakatastroofi vastu.

Imperialismi ütelavõõti 3. etappi, mis
algas käesoleva sajandi 50. aastate keskel,

¹ Зорина, Архивские документы, lk.

² Вестник Академии Наук. Хельсинки 22-29 июня
1955 г., М. 1956, lk. 189.

³ Sealsamas, lk. 91.

iseloormustab imperialistiline riikide militariseerimise määratav suurenenimine. Nastuse sõjajõudude suurendamisel on rahupooldajate tõukumise suurenenimine. Ikkä need ja need inimete grupid ja -rihid saavad aru imperialistide sõjapolüütikat ja astuvad rahu eest võitlejate ridadesse. Kui esimesel peivoodil progremüused ringkonnad pidanid oma ülesandeks veenda rahvast selles, et ainult tööriid ise oma aktiivse tegevusega võivad vältida uue sõja ohtu, siis uuel etapil enamus inimesi on võtnud selle rahupooldajate põhivõle amaks. Kõik eelpool mainitu on amane ka Tugliismaale, kus inglise rahvas mõistis, et ainult nende aktiivse segevuse võib tugevda rahu. Sellepärast on Tugliimaa rahupooldajate ülesandeks muuta see rahvas arusaamime aktiivseks, massiliseks segevuseks. Kõigepealt tuli ühendada arusaamat rahusaamitõede segevuse, tuli rõõvaldada kõik lahkehelid, mis olid reaktiivsete segevate segevuse tõttu tunginud inglise rahupooldajate tõukumisse.

Mitte ainult aktiivsed rahu eest võitlejad, vaid ka enamus Tugliimaa elanikke on käitõleva rajundi kampaigaks jõudnud veendumusele, et aatomisõda tõõks inglise

rahvale suuremat häda ja viletsust ning võis hävitada Inglismaa täiesti ja et selle vältimiseks tuleb võidelda aatomi- ja keemotuumarelvade keeldumise ja relvastuse vähendamise ust. Kui 1955. a. oli aiannakas parteis Inglismaal inglise kommunistlik partei, kes võitles verimissõjamaa loomise ja NATO strateegia vastu, siis järgnevatel aastail võeti need nõudmised avar enamuses liberaalide partei toetuse ja ametiühingute toetuse poole.¹

1956. a. alustas Inglismaa konservatiivide valitus Egiptuse vastast agressiooni, mille tulemusena oli inglise rahva protestitõusumise järel tõus. Rahva jahameel oli nii suure, et Briti Ametiühingute Peanõukogu peidi 31. augustil, ametiühingute kongressi ees, tööplaani siinse võima erakorralise resolutsiooni Suurriigis, milles tunnustati Egiptuse suveräänsust õigusi ja tõsteti üles nõudmine, et kõik tüliküsimused, mis kehtivad selle koses Suuri kanali kasutamisega, tuleb lahendada rahulikul teel. Kongressi delegaadid võtsid üksmeelselt heaks peanõukogu erakorralise resolutsiooni.² Samal

¹Тривер Дэй, 40 лет коммунистической партии Великобритании, "Коммунист", 1960. №11, к.

²Зорина, Английские трудящиеся, к. 206.

järel, mil Briti Ametiühingute Kongress võeti vastu selle resolutsiooni, oli valitsus sunnitud loatama parlamendi nõuandekutsu. Kuigi liberaalide fraktsiooni parlamendis oli konservatiivide poliitika poolt Suemi rütmis, pidi ta rahvahulka suures määras oporatsioon. Samal ajal, mil parlamendis toimusid vaidlused Suemi rütmis üle, algasid Londonis võimsad ja tõusivad demonstratsioonid protestis valitsuse välispoliitika vastu. Demonstraatsioone rändasid kaugel määras viija, kuna täälitamis ajal parlamendis, täälitas peaaegu pool parlamenditönnest valitsuse poliitika vastu, mille esmärgies oli sõja arendamine Egiptuses.²

1957-58. a. sündmusel dahi- ja Kerk-Idas võtsid idarisele rahvõitluse kande. Londoni poliitilise kanda väsimus selliseid manifestatsioone, mis liidrid aast 1958. a. ameerika, inglise interventtsiooni ajal Südaansis ja Jordaanias.³

1957. a. kevadel avaldas valitsus oma seisukohtad relvastumise kohta. Sellest järelolus, et valitsus arendab

² Коммунизм, 1960, №11, lk. 103.

² Заруба, Американыне Трэг-комонсе, lk. 207.

³ Макаров, Борьба Коммунистической партии Вьетнама с империализмом..., lk. 113.

edasi summareltastumise võidujooksu, seal sille sunnistas valitus, et ta ei näe elamineaeguna kaitsvõimalusi võimaliku summarõja korral ja selle pärast võtab kaitsesabiõud tarvitusele ainult lennuväe baaside ja teiste sõjaliste kindlustuste jaoks. Rahva seas hakkas protestimeelolu, kuna inglisi rahvas ei taha, et nende maa muutuks "radioaktiivseks kal-
museks". Aatomisõja ohtu vastu hakkasid välja astuma ka nende ringkonnade esindajad, kes suutsid siiski aland järeldused kriitiliselt tähendada valituse välispoliitikal. Nende seas oli nida kirjanikke, kes jõudsid veendumusele, et aatomisõda on sõda kogu inimkonna vastu, et see on enesetapmine. Tuntud filosoof Bertrand Russell'i ümber kogunes grupp inimesi, kes pingutasid jõude võitluses 1957. a. kvartal alustatud summarelva katsetuste vastu. Tekkis uus organisatsioon "Tuuma desarmeerimise kaupaania", mille esmärgiks oli kaotada summarelva teotumise lõpetamist ja summarelva varude hävi-

³ Херцог, Бродер нег Армеев, lk. 87-88.

⁴ Sealsamas, lk. 88-89.

tanist.¹ Juba amia eksistevimise esimestest päevadest peale leidis uus organisatsioon loetud väikerodandliku elanikkonna ja intelligenti niivõttes. Need Inglismaa kül- laltai arvuvad ringkonnad jõudsid pidevalt arendamiseks, et on vajalik arenda- da rahuliku koostööviimise poliitika- kat.

1957. a. aprillis toimus SKP XXV kongress, kus märgiti, et rahujõud ütle- tavad sõjajõud, sellest annavad tunnis- tust Inglismaa kaotamine Egiptuses, vastulöögi andmine Ungari reaktiiv- listele sündumustele. Kuid selle võrvalmäs- giti, et need mainitud sündumused näi- tavad selgesti, et oleks ratsionalne vana- vähendada kolmanda maailmasõja ohu võimalikkust.² Rahu säilitamine ku- vides kutsuti rahvast aktiivsele võitlusele rahu eest, mitte leppima olemasoleva äruva ja ohlike rahvusvaheline olukor- raga. Kongressil märgiti veel, et inglas- tel on vaja iseseisva poliitika, misugune, mis lõpetaks allumise Ameerika tõhust- kudele, mis kindlustaks ameerika sõjavägede väljavõtmise Inglismaalt ja

¹ Никраев, Вводок перед автором, с. 89.

² Из материалов XXV съезда Коммунистиче- кой партии Великобритании, "Коммунист", 1957, № 8, с. 80.

ja suunareelva keelamise.¹

1957. a. teatas Inglismaa konserveerivõime valitus, et vastavalt USA nõudetele, muutub Inglismaa mitte ainult ameerikate lennukite, vaid ka ameerika raketite jaoks. Vastuseks sellele peaministri teatele puhkenid maailmised protestid, mis kaevandid kogu maa.

1958. a. 24. veebruaril, päeva, mil kaitseminister ametlikult teatas, et Briti saareks luuakse ueli ameerika raketibaasi, nimetatase „mustaks emajärvaks“. Sama päeva õhtul toimus parlamendis es võimas protestidemonstratsioon.² 1. märtsil korraldas SKP demonstratsiooni ameerika raketibaaside loomise vastu Inglismaal, demonstratsioon tõmbas kaasa laiu rahvahulki, mis andis naitas kommunistide mõjuvõime kasvu.³ Ja juba juunis toimus SKP üleskutsele uus võimas demonstratsioon võitlusks raku este, millest võttis osa üle 40 tuhande inimene. Demonstrantide esotsas käs'sid kommunistliku partei juhid. Peale demonstratsiooni toimus miting,

¹ „Kommunist“, 1957, № 8, lk. 81.

² „Zapiska, Ameerikaenne Trep-romonuse“, lk. 208.

³ See samas.

⁴ See samas.

kus erinevad Gallaher ja Gollan²

1958. a. aprillis kestasid inglisi rahuvõitlejad uljapäevase retri aatomiret-
va kadestliku suurimise kesmise Aldermas-
toni. Retkest võttis osa 4 tuhat inimest, kes nõud-
sid valitusest suuremalva kaitsete lõpe-
tamist ja tema kasutamise täieliku keela-
mist.

Nudei suurema eduga kulges teine,
1959. a. kevadel korraldatud rahuretri,
sekked Aldermastoni Londonisse. Retke
lõppes võimsa müüninguga Trafalgar
väljal. Juba enne Trafalgar väljälä-
kile jõudmist oli retri osavõtjate ii-
dades umbes 15 tuhat inimest³. Nend päe-
vil, mil see retri toimus, oli Londonis
koos SKP XXVI kongress, kus ühes
tähtsamas küsimuses oli võitlus ra-
hu eest. Kongressil soovitati massilise
rahuvõitlejate liikumise vajalikkust
ja tõsteti esile Inglismaa rahukaitse-
komitee tegevust ning väideti, et sel-
lise organisatsioonil olemas on Inglis-
maal on vajalik, kuna ta ühendab
inglisi rahuvõitlejate tegevust ja on

² Zoruna, Annuniekne tpep-romonse..., lk. 119.

² Никралов, Бредор неpeg annunen, lk. 90

³ Sealsamas, lk. 90-91.

Ühemaailmse Rahvõunogu kaudu sõltud kõigi maade rahupooldajate liikumisega.¹

Rahu vajalikust mõistavad ka paljud reaktiivsete ringkondade esindajad: 1959. a. mais erines Oxfordi ülikoolis loenguga Vuffeldmaarsal Montgomery, kes märkis, et kuigi ta tunneb anti-paatiat kommunisti vastu, peavad, kuna arvates, täänegi-gid kaituma igat võimalust, et saavutada rahulik kooskõstevõime Nõu kogude Liiduga ja kutsus Lääne-Euroopa tegelasi arendama poliitikat, mis tagaks rahu Lääne-Euroopas.²

Maatamata parempoolsete ametiühingute ja leiboristide partei liidrite segurule, kes püüavad tõkestada tsöolisklam ühtsust rahu eest peetavas võitluses, astuvad üha uued rahvasi-hid aktiivsemale rahuvõitlusele. Sellest annab ilmekalt tunnistust mõningate suuremate inglise ametiühingute konverentside otsused. 4. juunil 1959. a. nõudis kommunaaltöölise ametiühing, mille

¹ XXVI Koguonakokkuvõtte kogumik, lk. 18.

² „Третья”, 23 мая, 1959.

koosseisu kuulub umbes 75.00000 tüdet, et Inglismaa võtaks ühepoolset tegevustele abinõud aatomirelva tootmise keelamise kohta.¹ 9. juulil esitas 1,3 milj. tünneline transport- ja kvalifitseerimata tööliste ametiühing tegevusprogrammi, milles olid ära loodud nõudmised sõjaku arahoidmiseks: tüüliin ja alaline tuuma-kaetuste lõpetamine, Inglismaa ei tohi enam kaitsele võtta ei tuumarelva ega aatomrakette.² Inglismaa kommunistlik partei, ontades suurt tähtsust ametiühingute konverentside osu kohta, märkis, et sellised resolutsioonid loovad platvormi võikide organiseeritud tööliste ühinemiseks võitluses tuumarelva ja tuumastrategia vastu.³

Rahv, see inimkonna üllas esmärk, tungib üha sügavamalt liboristide partii tünnete hulka. 1959. a. liboristide partii järekoedrel konverentsidel märkis üks liborist, et partii juhtkond peab loobuma üldrest NATO ideoloogiast ja välgä astuma ameerika sõjaväebaaside likvideerimiselest Inglismaal. Peale selle mä-

¹ „Tšapga“, 11 abr. 1959.

² Sealsamas.

³ „Tšapga“, 31 novemb 1959.

nis nõueleja, et juhul kui partei juhtkond entab need nõuded valibunde, siis kaob ka partei noorte juurdexanuu probleem, sest nagu vümand sündimund on näidanud, võtavad noored aktiivselt osa rahuretredet, erinevad mütiingil, tahavad tegutseda, kuid partei juhtkond takistab usorte aktiivset tegevust.¹

Suures sündimures oli kolmas Aldermastoni reta 1960. aasta kevadel. 15. aprillil kogunes Aldermastoni linnaservale Inhaudeid inimisi, sät algas tekkond Londonisse. lõpemuütingule, mis toimus traditsiooni kohaselt Trafalgaru väljakul, oli kogunenud üle 100 000 osavõtja.² Kolmas reta erineb eelmistest eelkõige oma arvukuse, kui ka nõudmistest iseloomu poolest. Kui kahel eelmisel retnel nõuti, et Tuglismaa võtaks ühepoolset kantunde abinõud tuuma relva keelanisteks, siis nüüd erinevad paljud konkreetsete poliitiliste nõudmistega: nõuti peatsit, üldist ja täielikku desarmeerimist, NATO taoliste sõjablokkide laiali-

¹ C. Бурдзегре, Кривие реидоризма, „Новое время“, 1959, № 5, л. 23.

² Неправое, Борбор негед аммени, л. 91.

saatmist, lääne-Saksa Bundesveerile aatomirelva keelamist.¹

Liiboristide hulgas arvamus 1960. a suvel teinud vaidlus rahuliku koostekstiveerimise üti parempoolsed liiboristid nõuavad relvastumise jätkamist, parempoolsete liiboristide eesmärg on üldine desarmeerimine ja rahuliku koostekstiveerimine. Keskjuures mõttekõnitsid on arjatu, et liiboristide hulgas, kelle eesmärg on rahu säilitamine, laienevad üha enam.

1960. a. lõpul seisis inglisi rahva ette probleem, mis ohustab rahu nii Inglismaal kui kogu maailmas. Niiuolt lanati Inglismaal valituse nõusolekul rajama lääne Sõjamaal, Holy Lochi lake ääres baasi ameerika allveelaevadele, mis on varustatud aatomiraketidega "Polaris".² Vastusks sellele valituse otsusele puhkes kogu Sõjamaal ja ka Inglismaa parlamendis protestitõnu. Sõjamaa Ametiühingute Kongress, Liiboristliku partii Sõjamaa nõukogu, Glasgow¹ ja Greenocki munitripaala nõukogu, ning arvutu hulk teisi kohalikku omavalitust

¹ "Tšapga", 18. aug. 1960.

² "Rahva Hääl", 24. det. 1960.

organizatsioone, saatud peaministri
laemillanile protestikirju, milles öeldi:
„ Me ei taha ameerika baani Clyde jäel“;
„ Me ei taha „ Polaris“ rakette! Me peame
seda ähvardust, provokatsioone, mis
võib tulla meie katastroofi ja surma.¹²
Detsembris uuevaldati protestireta Holy
Lochi ääres. Retk algas mülinguga, kus
erinejad kutsuvad rahvast hukka mõistma
baanide loomisest rakettide „ Polaris“ jaoks.
Sõjamaal ja üldse Briti saarel.² Holy Lochi
ääres nagu teisteni Inglismaa rajaanudes,
tekis kohalikku tunnustatavaks vastu
võitlev grupp. Sõjamaal, mis on ingla-
sdel mõistavalt, et juhul kui peetakse juhi-
kena sõda, siis Inglismaa ja tema stabiil-
neud hävitatakse ja just kaardumise sti-
muleerib inglise rahva võitlest sõja vas-
tu.³ 1960. a. detsembris polnud allvee-
laevu veel Holy Lochi saabunud, kuid
võitlest tulevast ameerika allveelaevade
vastu oli alanud, seda näitand mitme-
hugund protestidemonstratsioonid, avaldusi
sid, mitinguid, retked. Tunnustava ja
ameerika baanide vastu võitlemisest loodi

¹ „Rahva Hääl“, 24. det. 1960.

² N. Cigun, Ha Soperax Koreu - Noxa, „Hoboe gram“,
1964, №3, lk. 6

³ Seal samas, lk. 8.

nu. "Saja komitee", mida juhib inglise
filosoof Bertrand Russell.¹

6. veebruaril 1961. a. toimus ajalehes
"Daily Worker" algatusel ühepäevane kon-
verents, kus peatuti rahu küsimusel. SKP
peasekretär Joh Gollan kutsus oma sõnavõ-
tus arendama rogu maailma protestitõu-
mist Ameerika ja Soome-Saksa sõjaliste
baaside vastu. Konverentsist osavõtjaid koos-
sustid enamasti 7 Gollaniga.² Juba
1961. a. esimestest kuudest peale algasid
Inglismaal ettevalmistused rahuretaaks,
mis algas märtsi lõpus. Suurel toimus
reth juba kahele märskundil: Aldermas-
tonist Londonisse ja teisel suunastse-
jaamast Wisemanthist Londonisse.³ Suuna-
relvastumise võidujõu poliitika vastes
korraldatud rethast võtsid inglaste ja
sohkaste kõrval osa ka sakslased, itaal-
lased, aafrialased, ameeriklased. Üle
võtsid rethest osa 2000 inimest 30 riigist.⁴
Reth lõppes traditsioonilise müüninguga Tra-
falgari väljalt, kus nõuti rahu inglastele,
rahu rogu inimkonnale.⁵ Kõhe peale müüni-

¹ "Hoboe breux", 1961, № 3, lk 9.

² "Rahva Hääle", 7. veebr. 1961.

³ Huppel, Вудор непу америк, lk 92.

⁴ "Rahva Hääle", 4. apr. 1961.

⁵ "Rahva Hääle", 6. apr. 1961.

gu lõppemist annid ja rahupooldajad
pikale tunnule Holy lochi¹, kuhu P. märtsil
oli saabunud esimene Suuramaa kühedega
„Polaxis“ vastustatud ameerika allveelaev
„Patricia Henry“² Nende ja rahupooldaja
esmärgiks oli avaldada protesti ameerika
allveelaevade sõjamaale paigutamise vastu.³

Oktoobri algul toimunud liboris-
tide partei 60. kongressil võeti vastu otsu-
sed, mis mõistnud hukka baaride loomine
raakettidega „Polaxis“ vastustatud allvee-
laevadele. Üldse võib sellel kongressil mär-
gata liboristide rahupoolele tulla tugevat
mõju rahulust peetava võitluse küsimuses.⁴
25. novembril toimus Londonis rahvusliku
rahukongress, mis kutsuti kokku Inglismaa
rahukomitee initsiatiivil. Sellel kongressil
kutsuti inglasi edasisele rahulust peeta-
va võitluse laiendamisele.⁵ Kongress mär-
kis, et välisrüüride sõjabaaride rajamine
Inglismaa ja teiste rüüride territooriumide-
le, ohustab ülemaaailmset rahu, samuti annab
kongress siin kohale, et tuleb tunnustada
kahte Sassa rüüri ja nende praeguseid juure.⁶

1 „Rahva Hääle“, 6. apr. 1961.

2 „Rahva Hääle“, 24. märts 1961.

3 „Rahva Hääle“, 6. apr. 1961.

4 Мирове митодруженноу конгрессууи в Бидкнуре,
„Правда“, 16 окт. 1961.

5 Suure Britannia rahvusliku rahukongress,
„Rahva Hääle“, 27. nov. 1961.

6 Sealpa...

Ajaloos, et tuleb tunnustada kahete iseseis-
vat Saksa riiki, nimetas ka inglise vuu-
feldmarssal Montgomery oma arvelis, kus-
ta ütles, et praegu ei ole aeg 70 milj. saks-
last ühendamiseks Euroopas. Ta märkis
veel, et venelased ei lase sellist ühine-
mist lähemas tulevikus toimuda ja neil
on õigus, kuid Euroopa julgeväed tegela-
seda ei julge seda tunnustada.¹

SKP XXVI kongressil (1959.a) mär-
giti, et sõja aeglasuses on tarvis:

- 1) nõuda kutumata kõrgel tasemel nõu-
pidamine, 2) keelata autonoomsete aul-
mine SFV-le, 3) tunnustada SDV,
- 4) arutada Nõukogude Liidu ettepanekuid
Berliini kohta ning Saksamaaga rahu-
lepingu sõlmimise kohta.² Kongress kut-
sus kõiki rahupooldajaid loetama kom-
muunistlike parteid võitluses rahu säi-
litamise eest ning suurendama oma
osa selles töös. Vastavalt SKP XXVII
kongressi (1961.) otsustele tugeldavad ing-
lise kommunistid oma võitlust summa-
relve ja tuumastrateegia vastu, tuuma-
rakettide. Polaris ja nõende ameerika
ja Lään-Saksa sõjaliste baaside vastu

¹ "Третья", 29. июня 1961.

² XXVI национальнoй съезд, к. 76.

Inglismaa piinad.¹

Nähtudades kõikide rahupooldajate huve, märkis rahvusvahelise lenini peemia laureaat, Ülemaailmse Rahunõukogu tüge, inglise publitsist Tuor Montagu: „Tunnen, et pole vaja oodata ka valitsuse ja juhtide otsuseid. Tal ei ole vaja oodata kui mingi juhuse või hullumeelsuse viivad teda hävitusile. Tunnus muutub üha enam küpsuseks ja võib ise lahendada oma saatusi, alle nähtudenes ongi ülemaailmse rahupooldajate liikumise.“²

Inglise rahvas koos kogu maailma rahvastega, kes tahavad elada rahus ja sõpruses, tahavad, et sõja jõud on tugevad, kuid rahu jõud on sõjajõududest tugevamad ja tugevnevad pidevalt. Kaasajal võivad rahvad enda ette raskeda kättesaadava usumärgi — sõdade vältimine igaveses.³

Inglismaa valitsevad ringkonnad aga samuti ka mitmesugused kodanlikud teoreetikud, püüdes varjata kapitalistliku süüdi tegeliku allumust, näitavad Inglis-

¹ Днр. Томан, Тоу укрепление партии, „Проблемы мира и социализма“, 1961, № 8, лк. 64.

² „Правда“, 30. сент. 1959.

³ Обращение коммунистических партий капиталистических стран Европы ко всем трудящимся, ко всем демократам, „Проблемы мира и социализма“, 1960, № 4, лк. 49.

maast kui demokraatlikust sürgist, viijates inglise parlamentarismitile kui tõelisele demokraatlikule süsteemile, kui võrdmise ja vabaduse sümbolile.¹ Nad püüavad rahva hulgas tekitada illusiooni, nagu juhiks rahvas oma parlamendisaadikute kaudu riiki. Kuid tegelikult on parlamentarisim vaid üks kodanliku demokraatia vormiks, mille ülesandeks on kapitalistide võimu kindlustamine. Lenin iseloomustades parlamentarismit kirjutas: "... vanade parlamentlike maade kodanlus on suurepäraselt õppinud silmaksigatsena ja tuhanded võetega rahvast hümnama, kujutades kodanlikku parlamentarismit "demokraatiana üldis" või "puhta demokraatiana" jne., varjates aravalt miljonid siidemeid, mis ühendavad parlament bõrõiga ja kapitalistidega, samades äraostetavad, müüvad ajakirjandust ja lastes kõigi vahenditega võimu raha jõu, kapitali võimu."² Kind nagu näitab Lenin, ei ole olemas "puhast demokraatiat", "ajalugu tunneb kodanliku demokraatiat, mis areneb feodalismi armule, ja

¹ C. T. Fegotob, Dbyxnapituisnax cuetana b rocygapitbennoxe mexanyne cobpueenoõ BeuuoõpueTamme, M. 1957, lk. 4.

² N. J. Lenin, kiri Silõya Pankhwestile, Teored, Tallin, 1956, n. 29

proletaarne demokraatiat, mis areneb kodanliku demokraatia arenele.¹

Inglismaa demokraatia on kodanlik demokraatia, see on demokraatia vaid rikkaste - tühistele vähemusele elanikkonnast, see on ainsugune demokraatia, mille juures võim kuulub kapitalistidele ja kui töölised püüavad asendada riigivõimude juhtimist, siis leiab see kodanlik demokraatia vahust, kuidas eemaldada tegevust aktiivseid kommunistliku partei ja ametiühingute tegelasi, kuidas takistada töötaval rahval koalitsiooni ja teiste ürituste läbiviimist.

Ometi on unjunenud olusid, kus inglise rahvas annab kodanlike- ja demokraatlike õigusi suurelt enam kui teised rahvad, kuid need õigused on saavutatud pika ja viisa võitluse tulemusena. Sõna-, tüübi-, koalitsiooni vabadus võideldi amal ajal kätte progressiivse kodanlike poolt, võitluses feodalismiga vastu. Praegusel ajal on kodanlus arenenud nende õiguste kärpimisele, et takistada sel teel töölisklassi poliitilise teadlikkuse kasvut.

¹ V. I. Lenin, Proletaarne revolutsioon ja ühinegaat Kautsky, Teored, k. 28, Tallinn, 1955, lk. 221.

² Тарпиловский, Марксизм и рабочий класс в Бельгии, "Коммунист", 1958, № 6, lk. 76-77.

Kuid töölisklassi kommunistliku partei juhtimisel nõuab demokraatlikke õigusi ja astub võitlusse nende saavutamise eest. Töölisklassi viisa võitlus kapitalistide vastu-mitte kehtel töölisklassi juhid ja aktiivsed tegelased kannatasid valituse represseerimiste all, vahihoos vanglas, asumistele-annartumise. Kaasajal on inglise töölisklassil rida demokraatlikke õigusi nagu sõna-, trüki-, ühingute-, koostamise-, streikivabadus. Kuid kahjuks pole need pingelise võitluse tulemusel saavutatud demokraatlikud õigused kuigi kindlad, kuna Inglismaal puudub seadus, mis neid kinnitaks.³

Kuigi kodumaine valitus, mis aja parempoolneid libeeristid peetakse näidata endid demokraatilena, kannavad nad ära igat võimalust peotungiks töölisklassi demokraatlikele õigusele. Selles peatungis aitavad kodumaise mitmenegund Inglismaa seadusaktid, mis lastavad endid kannata väga erinevaid juhtudel. Näiteks seadusakt „valitamisest“, mille formaalne eesmärk on trüki- ja koostamise sätitamine. Tegelikult on mainitud seadusakt valituse kaks võimsat

³ Tomson, Понимание культуры..., lk. 173.

relvaks, kuna seda saab väga hästi kasutada kodaniku vabadust kritiseeriva legween kohta. Selle reedusakti kohta on märgitud, et kui inimene ei taha, et seda süüdistataks valetamises, ei tohi ta absoluutselt mitte midagi kirjutada, tükkida ega avaldada¹. Kahe sõja vahelise perioodil võeti konservatiivide valitsuse poolt tuntuks mitmeid reedusakte, mida sai suurepäraselt kasutada föölisklamari võitlus vastu: näiteks akt „rühisaladuse säilitamisest“ 1920. a.; akt „ühiskondlikku korra hoidmisest“ 1936. a. jt.² Teise maailmasõja ajal vastu võetud „dekreet 1305“, millest oli juba eelnevalt juttu.

Praktune mõningate demokraatlike õiguste juures tähevalt. Kõikidele inimestele on antud sõnavabadus, kuid mida ta endast tegelikult kirjutas, seda iseloomustab järgmine fakt. 1961. a. septembris vangistati 89-aastane maailmakuulus filosoof Ruml, keda süüdistati ilma loata teieksimises hõlde parjis, kus ta ennes nõuga nõidusevastumise vastu.³ Kuigi on olemas sõnavabadus ei

¹ Tolman, *Помнишь как естество*, lk. 175.

² Sealsamas, lk. 177.

³ „Правда“ 17 гек. 1959.

raa inglisi kommunistid ega ka teised demokraatlikud organisatsioonid karitada televisiooni, raadiot, kuna need saatejuamad on suurekapitalistide käsutuses, kes kasutavad neid ainult enda huvides. Peamine veel Inglismaa valimisüsteemi juures. Valimisraadex alusel on õigus valida alates 21. aastast s.t., et umbes 4 milji. juba isesisvalt töötava, sageli ka perekonda omava noore, jääb valimistest eemale. Selline, et inimene võiks oma võtta valimistest peab ta olema elanud ühe koha peal vähemalt 3-6 kuud, kuid teatavasti sunnib tööpuudus töölini pidevalt rändama. Sellele lisanduvad veel ebavõrdne valimiskingkonnad, kus kodanlusega arustatud perekonnad on sageli 5 korda väiksemad kui töölistega arustatud perekonnad. Sellest võigut võib järeldada, et Inglismaa valimisüsteemi tegelikus eesmärgiks on tööliste eemaleajamine valimiskastide juurest.² Peale selle taastab valitsev nõudlike partei kommunistlike partiid tema valimistele kaupaania läbiviimisel, kuna kommunistid ei saa karitada selliseid võimsaid propagande ja agitatsioonivahendeid nagu kino, televisioon,

² "Edessi", 6. okt. 1959.

vaadid, ajakirjandus. SKP XXVI kongress, mis toimus 1959. a. parlamendivalimiste eel, oli sunnitud protesteerima parlamendis esindatud parteide lüürite segevuse vastu, kuna nad jätsid kommunistliku partei ilusa õiguse kaotada raadiot ja televisiooni parlamendivalimiste ajal, see aga oli demokraatlike õiguste rikkumine.²

Nendest variantest näide test näeme, milline on tegelikult kodanliku demokraatia pale. Siis vaatamata ajaolule, et kodanlus püüab igal võimalikul juhul näpuda töölislari demokraatlike õigusi, omab siiski suurt tähtsust fakt, et need töölislari demokraatlikud vabadused siiski formaalselt eksisteerivad. Ning töölislari ülesandes on need vabadused kaitsa ja kaotada. Kommunistlik partei ainult poolt kutsub töölini oma demokraatlike õiguste täielikule ärakantamisele, aktiivsele võitlusele.³ Ja töölinid võitlevad, ning nende võitlust tagab see: sellest annab tunnistust „dekreet 1305“ likvideerimise rahvamasside suvel, sellest annavad tun-

² XXVI Казнонарънни съзг., lk. 95.

³ „Коммунист“, 1958, № 6, lk. 77.

mistuse võimsad streigid, kes esitatakse majanduslike kui ka poliitilisi nõudmisi. Streikide ulatus ja arvukus on vähenud sellest, et valitsus on enamikel juhtudel sunnitud tunnustama tööliste streigivabadust ja sellest tulenevalt jäävad üha harvemaks juhud, kus streikide mahasvennmiseks kasutatakse valitsvate ringkondade poolt sõjaväge, või juhud, mil streigist osavõtjaid vangistatakse.

Üle Inglismaa levivad võimsad rahupooldajate demonstratsioonid, kes nõutakse rahu kõikidele maailma rahvastele. Ja kuigi inglisi valitsvad ringkonnad kardavad rahutõukemisi raskusi ning püüavad selle takistamiseks teha amalt poolt mitmenegunisi abinõusid, peavad nad enamikel juhtudel tunnustama rahupooldajate demonstratsioone, mitinguid, koorolekuid.

Kuigi need inglise töölistlasi saavutused on küllaltki märkimisväärsed, ei tähenda see sugugi, et kodanlus on loobunud oma peale tungijplaanidest töölistlasi demokraatlikele vabadustele. Töölistel mõistavad seda ja nende võitlus jätkub, undiselt nõueldada taase müstis-

quid, demonstratioone, sheine - hoolimata
valikus võimalisest representatsioonidest.

Suurbritannia Kommunistliku
Partei on ainuke poliitiline partei
Inglismaal, kes mõistab, et töölisklassi
võitlus ühena tähtsamaks võimiks on
võitlus demokraatlike vabaduste eest. Need
kommunistid selgitavad ka, et kapitalismi
sünnimärk ei saavuta rahvas eales tõelisi
demokraatlikke vabadusi. Selleks, et töö-
linel võinud omada kõiki demokraat-
likke vabadusi tuleb Inglismaal kehtesta-
da sotsialism, sest ainult sotsialistlikus
rühki tingimustes garanteeritakse inglise töö-
listele peamised demokraatlikud vaba-
dused (koostöö-, ühingu-, sõna-, hääle-
-ja unvabadus) nadusega ja nad unu-
tuvad reaalsuses. Sotsialistliku korra
ajal kehtestatud demokraatia on tõeline
demokraatia, kuna ta annab poliit-
tilise võimu, mis kuni kuulus monopoli-
stide vähemusele, rahva enamusse kätte.²

Kaasajal on sotsialism võitnud
 $\frac{1}{3}$ maailmest. Inglismaa, vanim ka-
pitalistlik riik, põeb kroonilist kriisi,
millest ta püüab väga pääseda ma-
janduse militaarsuunistamisega, pale-

²Tomvan, "Sotsialism ja kultuur", lk. 216.

suuriga töölisklassi elatusasemele ja
demokraatlikule õigustele. Sellepärast
on inglise töölisklassi ajaloolises
misriisumises kapitalistliku nõrka pu-
rustumise ja sotsialismi kehtestamise
Inglismaal.

KOKKUVÕTE

Kapitalismi üldvõõri tingimustes võib märgata Inglismaa majanduslikku nõrgenemist, mida iseloomustavad mitmenegused tööstuslikud, kaubanduslikud näitajad. Kuigi Inglismaa tööstus on nõrgenenud, ei tähenda see sugugi, et Inglismaa tööstuses toimub täielik seisak, ka nüüd toimub areng, kuigi aeglane. Inglismaa osa maailmas on tunduvalt vähenenud. Erirohale kapitalistlikus maailmas on tõusnud Ameerika Ühendriigid, kes on ka peamiseks konkurendiks Inglismaale võitluses müügiturgude ja toorainelike pärast. Ameerika Ühendriikide kõrval on Inglismaa teiseks ohtlikuks võistlejaks SFV*, kes püüab Inglismaad samale tõiuda peamiselt Lääne-Euroopa turgudest. Tervenenud turgude

* Saksa Föderatiivne Vabariik = SFV

probleemi õhkkonnas on inglise imperialismistide katud riigikondades tekkinud tendents kaubavahetuse laiendamiseks Nõukogude Liidu ja rahvademokraatiamaadega.

Maa majanduslikku kui ka poliitilist võim kuulub inglise suurkapitalistide kätte, kes koostavad oma poliitikat parlamendi kaudu. Ametline andmete järgi valitseb Inglismaal kaheparteiline süsteem, kuid tegelikult ei veeni leiboristide partei poliitilised seisukohtad kuigi oluliselt konservatiivide seisukohtadest. 1951. a. parlamendivalimistel saavutasid konservatiivid enamuse ja on säilitanud enamuse parlamendis kuni kaasajani. Leiboristide partei on saanud valimistel tulla sellepärast, et ei ole tõstnud erile programmi, mis oleks oluliselt erinev üld konservatiivide omast ja taganud rahva peamiste nõudmiste rahuldamise.

Inglise suurkapitalistid, taotleks saada suuremaid kasumeid, ei põrnu tagasi pealehugist töölistklassi

elakustasemele, kasutades selleks väga
mitmeneguseid vahendeid: küll pal-
kade kinnikeõlmutamine poliitikat,
korteriüüride tõstmist, vallandamisi
jne. Tööliste kasu kaotab vastuseks valit-
sena klassi tegemise rahulolematuse,
mis leiab väljendust streigivõitluses. Ala-
tes 1953. aastast algab inglise tööliste
streigivõitluse küse tõus, mis on toi-
mumid kuni kaasajani. Töölisid nõua-
vad tööpalka tõstmist, tööpäeva ja
töönädala lühendamist ilma palga
vähendamiseta, tööpunduse likvideeri-
mist, võrdset palga võrdset töö eest
naisi- ja meestöölistele, korteriprobleemi
lahendamist.

Süna kaasaja kõige tähtsamaks
probleemiks on rahu säilitamine
maailmas, kus moodustab võitlus
rahu eest inglise tööliisklassi võitlu-
sest ühe suva ja teovikliku osa. Võit-
lusest rahu eest võtavad kõrvalt ing-
lise töölistega osa kõik inglise rahu-
armastavad inimesed, olenemata neu-
de poliitilistest ja unelistest tõeks-
püüdmistest, vabanduslikest seisusest
ja vanusest. Rahupooldajate tõku-

mine Inglismaal on arenenud pidevas tõusujäones, karmumud on rahu lõkemisest osavõtte arv, samuti on täielikumalt välgä kujunenud nõudmised, mille eest inglise rahupooldajad võitlevad. Kui enalgu nõuti, et Inglismaa valitsus võtaks ühepoolset fariitusele abinõund rahu säilitamiseks, siis 50. aastate lõpul nõuavad inglise rahu võitlejad juba üldist ja täielikku desareneerimist, autonimelva ja selle kelva varunde täielikku ja üldist liivideerimist. Nende nõudmiste esmärgiks on saavutada rahu tagamine kogu maailmas.

Tähtsa osa rahu eest peetava võitluse kõrval annab inglise tööliste võitlus demokraatlike vabaduste säilitamise eest. Kuna inglise imperiaalistid kostavad kõrvõimalisel viisil pealtungi töölisulami visa võitluse tulemust saavutatud demokraatlikele vabadistele.

Kogu inglise rahva poolt peetava võitluse esotsas on kommunistid, kes sunnivad inglise töölini võitlusele kapitalistide vastu, kuna iga võit-

lusant, mis vüakse läbi kapitalistide vas-
tu, nõrgestab kapitalistlikku võrka
Inglismaal, see aga ongi inglise kom-
munistide ja tööliste inglise progressi-
süüsete inimete eesmärgiks, sest ing-
lise kapitalismi nõrgenemine soodustab
sotsialismi kehtendamist Inglismaal.
Ja inglise kommunistid näitavad,
et kõik see, mis nüü eluliselt on va-
jalin inglise rahva enamusel: kõrge
elatus, raduslikult tunnustatud
demokraatlikud õigused ja võide-
relvastumise poliitika kehtamine, on
Inglismaal saavutatav ainult sotsialis-
mi tingimustes.

KASUTATUD ALLIKATE JA KIRJANDUSE NIMESTIK

1. Lenin, V. I. Majanduslik ja poliitiline streek, Teored, k. 18, Tallinn, 1953.
2. Lenin, V. I. NSDT(6)P seitsmes ülevaade-
maaline (aprilli)kooverants, Teored, k. 24, Tallinn, 1954.
3. Lenin, V. I. Proletaarne revolutsioon ja rene-
gaat kaitsmy, Teored, k. 28, Tallinn, 1955.
4. Lenin, V. I. Kivi Silvya Paukhvestile, Teored,
k. 29, Tallinn, 1954.

Документид ja materjalid

5. ~~1952-1960. a. koostanud ja koostanud~~ Kom-
munistlike ja Töölispartide erindajate nõu-
pidamise avaldus, Tallinn, 1960.
6. Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei
programm (vastu võetud NLKP XXII kongressi
poolt), Tallinn, 1961. = NLKP programm...
7. Вспомогательная программа. Хрущев-
ку 22-29 июня 1955 г., М. 1956.

8. Второй всемирный конгресс сторонников мира. Варшава 16-22 ноября, 1950 года, М. 1951.
9. Из материалов XXV съезда Коммунистической партии Великобритании, «Коммунист», 1957, № 8. = «Коммунист», 1957, № 8.
10. Конгресс народов в защиту мира. Вена. 12-19 декабря 1952 года, М. 1954. = Конгресс народов в защиту мира...
11. XXVI Национальный съезд Коммунистической Партии Великобритании, М. 1959. = XXVI Национальный съезд.
12. Обращение коммунистических партий капиталистических стран Европы ко всем трудящимся, ко всем демократам, «Проблемы мира и социализма», 1960, № 1.
13. Программные документы коммунистических и рабочих партий капиталистических стран Европы, «Путь Британии к социализму», М. 1960. = Программные документы.
14. Экономика капиталистических стран, М. 1959. = Экономика капиталистических стран.

15. Экономическое положение Западной Европы, М. 1958. = Экономическое положение.

Aralooline kirjandus

16. Карпович, Сэм. Экономические тенденции в Британской империи и стерижной зоне, "Коммунист", 1959, № 7 = "Коммунист", 1959, № 7.
17. Белфредж, С. Кризис лейборизма, "Новое время", 1959, № 51
18. Висков, С.М. Антивоенная коалиция народов, М. 1954. = Висков, Антивоенная коалиция народов.
19. Таммахер, Ч. О некоторых проблемах английского рабочего движения, "Новое время", 1958, № 37.
20. Толман, Дон. Год укрепления партии, "Проблемы мира и социализма", 1961, № 8. = "Проблемы мира и социализма", 1961, № 8.
21. Толман, Дон. Политическая система Великобритании, М. 1955 = Толман, Политическая система...
22. Толман, Дон. Что же дальше?, М. 1960 = Толман, Что же дальше.

- 23. Дайт, Памми. Кризис Британии и Бри-
танской империи, М. 1959.
- 24. Дайт, Памми. Куда идет британский
тред-юнионизм, "Новое
время", 1961, №31.
- 25. Дайт, Памми. 40 лет Коммунистической
партии Великобритании,
"Коммунист", 1960, №11 = "Коммунист",
1960, №11.
- 26. Зорина, Д. Ю. Английские тред-юнионы
и борьба рабочего класса
за единство действий, М. 1959. = Зорина,
Английские тред-юнионы...
- 27. Шмыгов, М. Н. Англия на втором
этапе общего кризиса
капитализма (1939-1954 гг.), М. 1954.
- 28. Магзоевский, С. Великобритания и
"Белые" доминтоны, "Новое
время", 1959, №25.
- 29. Макаров, М. П. Борьба Коммунистической
партии Великобритании
против идеологии реформизма и ревизиониз-
ма, М. 1959. = Макаров, Борьба коммуни-
стической партии Великобритании.
- 30. Майвев, В. Два фронта английских
трудящихся, "Новое время",
1961, №38.

31. Майбев, Анниа и континент, „Новое время“, 1961, №10.
32. Некрасов. Выборы перед Англией, М. 1961. = Некрасов. Выборы перед Англией.
33. Толмит, Г. Макресси и рабочее движение в Великобритании, „Коммунист“, 1958, №6. = „Коммунист“, 1958, №6.
34. Седит, П. На берегах Холм-Лоха, „Новое время“, 1961, №3. = „Новое время“, 1961, №3.
35. Седит, П. О чем думают в Манчестере, „Новое время“, 1961, №5. = „Новое время“, 1961, №5.
36. Трухановский, В. Г. Новейшая история Англии, М. 1958. = Трухановский, Новейшая история Англии.
37. Федотов, С. Г. Двухпартийная система в государственном механизме современной Великобритании, М. 1957.
38. Фрэнк, Морис, Забастовочная борьба 1960 года, „Проблемы мира и социализма“, 1961, №2.
39. Хайт, А. Английское профсоюзное движение, М. 1954. = Хайт, Английское профсоюзное движение.
40. Хесин, Е. Милитаризм и военные концерны Англии, „Международная жизнь“, 1962, №1. = „Международная жизнь“, 1962, №1.

49. Хидолатов, Т. А. Борьба английских рабочих за повышение пенсионного уровня и за мир в 1950-1953 гг. (автореферат), М. 1959. = Хидолатов, Борьба английских рабочих...

Ajakirjad ja ajalehed

„Коммунист“, 1957, №8; 1958, №6; 1959, №7;
1960, №11.

„Международная жизнь“, 1962, №1.

„Новое время“, 1958, №37; 1959, №25, №51;
1961, №3, №5, №10, №31;
№38.

„Проблемы мира социализма“, 1961, №2,
№8.

„Edasi“, 1959. a.

„Kodumaa“, 1961. a.

„Rahva Hääl“, 1953, 1954, 1955, 1958, 1959,
1960, 1961. a. aastakäigus

„Травга“, 1959, 1960, 1961. a. aastakäigus. + Uskejalad

Teatmeteaterjalid

Энерооник БСЭ, М. 1960. 1 aasta?

Энерооник БСЭ, М. 1961.

SISUKORD

Simejuhatus	lk. 3.
I peatükk	
Inglismaa majandusliku ja poliitilise olukord	9.
II peatükk	
Töölisklassi võitlus elatustaseme tõst- mise eest	44.
III peatükk	
Töölisklassi võitlus rahva ja demok- raatia eest	76.
Kokkuvõte	116.
Kandvatud allikate ja kirjanduse nimetisi	121.